VYTAUTO STEPONAIČIO BIBLIOTEKA

1956. I. 3

Operos ir baleto teatras rodo didelį nusimanymą, sujungdamas savo gyvavimo 35 metines su Kipro Petrausko 70 metų sukaktuvėmis. Kipras jau įsitikino, kad jis esąs operos įkūrėjas, josios tėvas; be jo nebūtų buvę operos.

Jei buvo susikūrusi valstybė, tai jai reikėjo įvairių valstybinių organų. Atėjo ir operos eilė. O dabar stengiamasi sudaryti nuomonę, kad jei nebūtų Kipro, tai nebūtų ir operos. Vaikiški samprotavimai. Opera vis viena būtų buvusi, tik gal būt nebūtumėm turėję tokio iš tikrųjų gero tenoro. Ne Kipras sudarė operą, bet apie tai prisiminsiu kitą kartą, kai prisirinksiu daugiau medžiagos.

Kipras nenori suprasti, kad dabar jis jau negali dainuoti, kaip dainavo 1920 ir vėlybesniais metais. Bet kiek girdėti, čia ar tik nenulemia pinigo reikalas. Esąs labai godsus. Teatre iki gauna keletą tūkstančių, todėl nenori jų netekti, nes jei retkarčiais „nepadainuotų", tai nebūtų pagrindo mokėti. Regis, gyvenimui užtektų, nes be teatro dar gauna konservatorijoje, turi pensiją, gauna kaip TSRS Aukščiausiosios Tarybos deputatas. Lygiai ir užtektų, tačiau godumas neturi ribų.

Gerai, kad operos vadovybė pravedė Violetos partiją dainuoti Galaunienei. Ji buvo tuo atžvilgiu labai karingai nusiteikusi. Jau kartojo partiją. Jei nepaskirsią, manė Vorošilovui skųstis. Dabar turi būt pati džiaugiasi, kad ji turėjo daugiau sveiko proto negu Kipras. Aš buvau rašęs Čėsui, kad jei be Kipro dainuotų Galaunienė, tai nupirktų bilietą ir man. Juk tokios operos daugiau negirdėtum; ją būt reikėję įamžinti į juostas, kad ateityje ir būsimosios kartos galėtų pasimokyti, kaip nereikia daryti.

Kipro biznieriškumas jau ir anksčiau pasireikšdavo. Savęs jis nenuskriausdavo. Dar anais metais buvo sudarytas dainininkų būrelis (dabar pasakytumėm brigada), kuris važinėdavo (salon vagonu) į frontą ir ten surengdavo kareiviams koncertus. Toje brigadoje buvo Petrauskas, Sodeika, Šimkus, kiek vėliau prisidėjo Binkis. Jiems per mėnesį mokėdavo po tris tūkstančius, o aš, kaip jų viršininkas gaudavau ar tik ne aštuonis šimtus. Svarbu tas, kaip jie ateidavo vienas kitą skųsti. Esą, Kipras gerai aprūpintas, sakydavo Šimkus; man reikia daugiau mokėti. Paskui visi sumanė pasidaryti savanoriais. Ką iš to pasinaudojo kiti, dabar neatsimenu. Bet

gerai atsimenu Kiprą. Jis tada statė namus. Tiesa, pinigai buvo brolio, Mino. Bet savanoryste pasinaudodamas, Kipras pasirūpino duoti jam medžių. Ir, regis, gavo. O medžiai buvo reikalingi statybai. Pasipelnė.

1956. I 27

Mūsų biblioteką turėjo patikrinti diktoka komisija iš Girdžiaus, Ulpio, Povilaičio ir Kisino. Bet tikrino tik vienas Kisinas. Parašė nutarimą, kuris turės būti priimtas Kultūros ministerijos kolegijos posėdyje. Prirašė visokių niekų. Kisinas moka. Daug kas atkrito. Todėl nutarimas turės būti iš naujo parašytas, o patsai kolegijos posėdis nukeliamas.

Norėjau ir aš pakalbėti, bet užkimau, todėl nekalbėjau. Mano nuomone pertvarkymas turėtų būti pradėtas iš viršaus, iš Kultūros ir Švietimo įstaigų valdybos. Toji valdyba turėtų būti sustiprinta, tuomet nebus daroma daugybė klaidų. Juk Kultūros ir Švietimo įstaigų valdyba gerai žinojo, kad Urbonavičius tiek pat nusimanė bibliotekininkystėje, kiek muilo virime, baldų gamyboje, batų siuvime. O vis dėlto paskyrė jį Bibliotekos direktoriumi. Aišku, Bibliotekai tas neišėjo į sveikatą.

Patsai Girdžius primena teismo medicinos dėstytoją. O jis yra

didžiausi medinai teisininkų tarpe ir didžiausi teisininkas medinų tarpe. Taip ir Girdžius yra didžiausias bibliotekininkas saviveiklininkų tarpe ir didžiausias saviveiklininkas bibliotekininkų tarpe.

Juk pripasakojo tokių nesąmonių, kad patsai turėtų rausti. Geras tas bibliotekininkas, kuris moka dainuoti ir šokti. Taip jis mums pasakojo maždaug prieš pusmetį. O šiandien pareiškė, kad dėl bibliotekininkų kaltės pas mus nepadaro gerų ir gražių baldų, nepasiuva gražių batelių ir t.t. Tiesa, bibliotekininkai gali turėti įtakos, supažindindami savo srityje dirbančius su esama pas mus literatūra. Bet tokiai propagandai mes neturime pakankamai žmonių. O be to vien tik propaganda nepasiūsi gražių batelių.

Girdžius mėgsta užsikalbėti. Dar jis pagyrė Upį už tai, kad šis surenka lietuviškas knygas, o mes tas knygas naikinome. Argi ne Girdžiaus įsakymu buvo toksai masinis knygų naikinimas, lietuviškų knygų naikinimas. Dabar jau atsikvošėta, bet juk nesugrąžinsi tų knygų, kurios Janonio vardo fabrike buvo perdirbtos į popierių. O kas būtų buvę, jei tada tų knygų nebūtų davę specskyriaus valiai, kad jis su-

naikintų. Tai didelis Girdžiaus nuopelnas.

Dar dėl nutarimo. Bibliotekai pavedama iki rugpjūčio ar rugsėjo atiduoti spaudai Kaimo bibliotekos katalogo antrąją knygą. Tai tuščias nutarimas. Nei viena leidykla nėra numačiusi šios knygos savo plane. Taigi, su polit. ir moksl. lit. l-kla nieko nepadarys. Ji bent vėl pasitarimus su Profleidykla. Juk pirmiausia susiduriama su popieriaus stoka. Susikūręs lizdą biurokratiškumas pareikalauja nepaprastai daug popieriaus blankams. Jei nutarime nebus nurodyta, kad Valdyba aprūpina popieriumi ir spaustuve, tai nutarimas ir paliks nutarimu.

Pagaliau leiskime, kad dėl spaustuvės ir popieriaus dalykas išsispręstų. Tada, kas tąjį katalogą sudarys? Aš nenoriu daugiau kišti pirštų. Yra pas mus bibliotekininkystės skyrių baigusių mergaičių, tik nežinau, kuri savo kruopštumu tam darbui tiktų. Pavliena Laganauskienė. Ji visko imasi, visko dirba. Tik iš jos darbų dažniausiai pasilieka tik vardas ir pavardė, o turinys pasikeičia.

Nutarime dar sakoma, kad Respublikinė biblioteka nevirsto mokslinių bibliografijos ir metodinių darbų centru, netyrinėjama lietuviška knyga. Tikra teisybė, nes bibliotekos

vadinamas mokslinis personalas daugiausia rūpinasi biznio, kad tik uždirbtų kiek visokias menkas ir mažavertes žinutes. Tas atima laiką, taigi nėra kada rimčiau susirūpinti mūsų knygos pažinimu.

Vadinasi, iš čia nieko nebus padaryta. Bet norėčiau pamatyti kitų artimų įstaigų mokslinius darbus. Pavyzdžiui Universiteto bibliotekininkystės skyriaus, bibliotekininkystės technikumo, kuriame dėsto jo nuomone didžiausias mokslininkas, Kirinas, Knygų rūmų.

Savo nuomonę aš papasakojau žodžiu. Žiūrėsime, koksai bendrai bus tas ministerijos kolegijos nutarimas. Jei leis pasireikšti Kirinui, tai jis vėl prirašys visokių nesąmonių.

II.3

JAV „Laivė" (gruodžio 31 d.) trumpai praneša, kad Waterbury Conn. prof. Vaclovą Biržišką, kuris viešė pas dukterį Devenį ištiko širdies smūgis. Iš seniau jau žinoma, kad Vaclovas mirė sausio 2 d. Didelis tai smūgis, nes nežinau ar greitai išaugs kitas toks, kuris taip giliai ~~buvo~~ pažintų lietuvišką knygą. O senoji lietuviška knyga dabar nelabai madoje

Gaila, kad Vaclovui išvažiuojant, aš nepasimačiau su jo

pataisytos bibliografijos rankraščio. Gerai, kad jis visai nedingo, nes buvo atsidūręs tokiose rankose, iš kurių sunku būtų atgauti. Rankraštį paėmė Korsakas. Dabar rankraštis Knygų Rūmuose, kame jį skaito, bet neviską išskaito. Susigrabaliojęs, išleis greičiausia kaip savo darbą. Mūsų Knygų rūmai moka pasisavinti svetimą darbą.

Aš jiems esu davęs 1940-1946 metų mūsų bibliografiją. Viską išleido kaip savo darbą. O 1942-1944 metų bibliografiją parodo parengę net 4 ar 5 asmens. Bet apie mane nei žodžio. Tegul pasiskaito pirmąjį savo protokolą, kuriame įrašyta, kas buvo pavesta man. Viską atidaviau, nes buvau prieš tai sudaręs. Bet, žinoma, aprašas buvo kitas, klasifikacija irgi kita negu dabar. Laikė ar tik ne 5-6 metų. Šiek tiek pridėjo, vadinasi Knygų Rūmų darbas.

Dabar nori iškaulyti 1947-1950 metų tarybinę lituanistiką. Reikėtų šiek tiek padirbėti ir būtų baigta. Bet jei duočiau, tai ką nors pridėję, vėl pasisavintų, savo darbu pavadintų. Negaus.

Gudrus Ulpis. Nori parodyti, kad tik dabar suklestėjo mūsų bibliografija. Bet jau imasi nevisai švarių priemonių.

1956 II 4

Pagaliau ir vilniečiai pradeda ateiti į protą. Vilniuje stato rūmus Respublikinei Bibliotekai. Taigi, visas knygas vežtų į Vilnių. Juokingiausia nesąmonė. Vilnius turi net keletą turtingų bibliotekų – Universiteto, Mokslų Akademijos. Ir dar vežti iš Kauno, nubiednyti Kauną. Juk Kaune yra daugiau aukštųjų mokyklų, negu Vilniuje, bet jų bibliotekos neturtingiausios. Tasai klausimas jau seniai kilo. Kai kurie vilniaus bibliotekininkai patys norėtų virsti Respublikine Biblioteka, tai kodėl jiems nepataikauti:

Dabar jau ir aukštybėse pradeda galvoti, kad neverta iš Kauno vežti knygų į Vilnių. Geriausiu atveju perveš į Vilnių kauno viešosios bibliotekos fondus.

Aš net manyčiau, kad iš Vilniaus reikėtų atvežti į Kauną knygų. Kaunas visada liks kauno, tik kad kauno Vykdomojo komiteto viršūnėje sėdi nedidžiausio intelekto žmonės. Kai kurie vilniečiai nurodinėjo, kad kauno Vykdomasis komitetas nekelia klausimo dėl Bibliotekos pakilimo. O jie galėtų kelti klausimą net dėl Bibliotekos rūmų statybos Kaune. Nors šie, dabartiniai rūmai ir dideli, bet jau

biblioteka juose netelpa.

Šlykštu buvo, kada Vilniečiai išsivežė buvusio Kauno universiteto biblioteką, kurią taip atsidėjusiai komplektavo Vaclovas. Vilniaus universiteto (Bučas) biblioteka varžėsi su Mokslų akademijos biblioteka. Bučas varžėsi su Jurgėla. Knygas dalinosi taip, kad to paties veikalo I tomas pateko į Universiteto b-ką, o II tomas į Mokslų Akademijos biblioteką. Taip bent vilniečiai pasakojo.

Jei ir norėtų mūsų biblioteką kelti į Vilnių, tai kaipgi perkeltų tarnautojus, o jų yra apie 60 žmonių (dar pridėti jų šeimynas). Vilnius neturėtų tiek butų.

„Laisvei" (gruodžio 15d. Nr. 243) žiniomis iš Vilniaus krašto repatrijavo į Lenkiją 178.813 lenkų: 1945m. – 53.899; 1946m. – 123.443; 1947m. – 671.

„Laisvė" dar pranešė, kad vienas Teherano knygynas (Irano sostinė) išsirašė 2 egz. „Laisvės".

1956. II. 10

Šiandien pasibaigė trejetą dienų vykęs seminaras knygų komplektavimo ir jų apdirbimo klausimu. Dalyvavo ir viešosios bibliotekos. Seminaro paruošimas, mano nuomone, blogas. Freidheimas su Elsbergu sudarė seminaro programą, numatė pranešėjus iš tuo

pasitenkino. Pranešėjais paskyrė daugumoje mūsų bibliotekos tarnautojus. Čia yra pirmoji klaida. Reikėjo į tą darbą įtraukti ir nežymias bibliotekas.

Turėjo dalyvauti ir Ministerijos žmonės. Nesiteikė atvažiuoti. Negeras. Jur. Jurgaitis naujas žmogus. Nors jis ir dirbo LKP CK, bet, manau, apie bibliotekų darbą nedaugiausia nusimano. Buvo graži proga susipažinti su bibliotekininkais, kurių buvo suvažiavę iš visos Lietuvos. Nelaimė reikalingų. Apibendrino Ministerijos jaunas vaikutis, Jamoševičius, ar tik ne pernai baigęs Bibliotekinį skyrių. Ministerija parodė, kad ji nenori bendrauti su bibliotekininkais.

Seminaro parengimas blogas. Paskyrė pranešėjus, bet direkcija nesusipažino su jų pranešimais. Kaip kuris nusimanė, taip ir parašė. Vadinasi, redagavimo nebuvo. Todėl ir seminaro vertė buvo visai menka. Bet ko gero galima norėti iš dabartinio direktoriaus.

1956.II.19

Budžiu katalogų skyriuje.

Šiandien Kaune paskirta vadinamoji rašytojų diena. Jie

dviejuose knygynuose, esančiuose dabar vadinamajame Stalino prospekte jie padės knygynams pardavinėti savas knygas. O kad knygas geriau pirktų, rašys savo autografus. Gryna profanacija. Juo tik padedamas knygynų biznis. Ir leidyklų biznis.

Principiniai nepirksiu jokios knygos. Aš net neužeisiu nei į vieną knygyną.

Reikia sutvarkyti taip, kad žmonės pirktų knygas per visus metus, o ne vien tik tada, kada knygynai ir leidyklos sumano savo biznį vykdyti. Prikiu ir bjauru. Tas iš dalies panašu į vadinamąjį socialistinį lenktyniavimą. Susidomima tik tam laikui. O kai dėl knygų platinimo Kaune, tai tik šiandieninė diena. Toliau gi - žinokitės. Mes, vadinamieji rašytojai (kurių tarpe yra ir raštininkų), savo pareigą atliekome; padėjome ir net daug prisidėjome prie knygos platinimo Kaune. Kaip tas viskas yra vaikiška

1956.II.21

„Laisvė" ateina gerokai pavėluotai. Sausio 7 d. Nr.4 R. Mizara rašo apie Vaclovo Biržiškos mirtį. Jis mirė sausio 2 d. Waterbury, Conn.

Toliau pasakyta:

„Kai Kapsukas gyveno Amerikoje, tai apie Vaclovą Biržišką buvo

geros nuomonei. Ji, kuomet Lietuvoje pradėjo kurtis tarybinė vyriausybė, vadovaujama V. Kapsuko, tai V. Biržiška, rodosi, buvo joje švietimo ministras.

„Po tarybinės vyriausybės pralaimėjimo, Biržiška pasitraukė į Kauną ir pradėjo „daryti gerą" buržuazijai.

„Antrojo pasaulinio karo metu, kai hitlerininkams pasidarė karšta Lietuvoje, Vaclovas Biržiška 1944 metais pabėgo iš Lietuvos į Vokietiją.

„Vėliau jis pasiekė Ameriką. Buvo pakviestas būti „Lietuvių Enciklopedijos" vyriausiuoju redaktoriumi. Vėliau ir ten leidėjų tapo pavarytas ir paliktas jis be darbo, be duonos".

Prieš keletą mėnesių čia paplito gandų, kad Vaclovas padavė pareiškimą norįs grįžti į Lietuvą. Mūsų vyriausybė įstatai pasižiūrėjusi palankiai ir sutiko Vaclovą įsileisti. Nežinau, kaip kiti, bet aš apsidžiaugiau. Be reikalo jis bėgo. Čia jis būtų buvęs labai reikalingas. Iš nebūtų atrado naujų vadovaujančių bibliografų. Su Vaclovu būtų skaitytasi. O dabar didžiausiu autoritetu pasidarė Ulpis, kuriam pirmiau mūsų lietuviškoji bibliografija visai nerūpėjo. Dabar nusimano einamojoje registracinėje bibliografijoje. Bet ir tai yra ne jo darbas. Pasirašo

atsakingu redaktoriumi, už ką be savo nemažo atlyginimo už darbą dar paima po 250 rublių (mėnesiui) už tąjį vadinamą atsakingą redagavimą. Tasai „redagavimas" jam sudaro dar antrąją algą. Nusimano, kaip reikia parodyti savo darbu, tojo darbo nusimanymu.

Man įdomu, kaip Knygų Rūmai suspekuliuos su Vaclovo lietuvių bibliografija. Jie turi antrąjį Vaclovo darbo egzempliorių. Pirmąjį ar tik ir nebus Vaclovas išsivežęs. Greičiausiai ar tik ne Ulpis redaguos tą bibliografiją ir norės pasidaryti jos sudarytoju. Kas gi gali žinoti. Dabar labai moka pasisavinti kitų darbus.

1956. II 22

Buvau prašęs, kad Šilingas parašytų apie Meno Kūrėjų draugiją, o tuo pačiu apie Operos pradžią. Matyti, nieko neišeis. Išlaikymas būtų neblogas, bet kenčia dėl aplinkos.

Rašo: „Dėl akių ir šiaip skaityti galėčiau, bet šitoj aplinkumoj beveik neįmanoma. Supratimo neturit, kas čia per žmonės. Sujunkite 1. Gorkio bosiakus, 2. Manno aprašytą kurortą, 3. Hugo „Žmogų, kuris juokiasi", be to pusprotčius, neišaugas, paralitikus, vėžininkus, beprotnamį, smuklę ir dar kai ką..., persunkit veidmainyste, klasta, pavydu, įpykiu, pridėkit šlykščiausią burnojimą, tai ir bus mūsų vaizdas. Visa tai sudaro mažuma, kuri tiesiog terorizuoja ramiąją tylią, neryžtingą įbauginusią daugumą. Tai mažumai nėra su

суда, ни управы". Stasys turi 73 metus amžiaus, labai aukštą kraujo spaudimą 230-240/110.

1956.II.24

Vilniečiai sarkastiškai pasakojo apie tai, kai Žukas padarė Vilniaus universiteto bibliografijos dėstytoju. Gal teisingiausiai pasakė Petraitytė, tada ji buvo Kultūros-Švietimo įstaigų Bibliotekų skyriaus viršininku.

Žuko draugai pasiėmė daugumoje lietuvių literatūrą. Žukui jau neliko vietos. Čia pat pradėjo steigtis bibliotekininkystės skyrius.

Kaip pasakojo, Žukas žinojo, kad yra biografija, bet nežinojo, kad esanti ir bibliografija. O kai sužinojo, kad esanti ir bibliografija, tai pradėjo rengtis bibliografijos dėstytojo vietai užimti.

Aš atsimenu, kai jis buvo atėjęs pas mane gauti medžiagos apie bibliografiją. Nurodžiau, ir kai ką daviau pasiskaityti. Malonu, kada žmonės susidomi bibliografija. Ir jau tik žymiai vėliau sužinojau, kad jis rengiasi bibliotekininkystės skyriuje dėstyti bibliografiją.

Dabar jau dedasi ~~esąs~~ žinovu.

Nors jis daugiau domisi bibliografija, negu mūsų bibliotekos bibliografijos vadinamieji vadovai – Tamonis ir Lagauskienė. Lagauskienė pati pasisakė, kad ji su savo žydiška nosimi visur pralysianti. O Tamonis už pinigus gali būti kokios tik nori srities specialistu ir nepakeičiamu darbuotoju. Nors dėl to nėra ko jo kaltinti. Turi 3 vaikus, žmona, dar kokia tai bobutė, o dr. Brundzai mirus, pas jį gyvena Brundzos žmona. Jis vienas turi išmaitinti 7 žmones, todėl, aišku, kad visko griebiasi. Tamonis vis dėlto turi galvą, moka protauti, tik per daug išpučia savo darbus, veiklumą. Čia jau nieko nepadarysi, toksai būdas.

1956.II.25

Kaunas vis dėlto pletkininkų miestas. Maždaug kas antri metai čia dirba dešras iš žmogienos. Šiais metais taip pat. Pasakoja žmonės, kurie patys buvę teisme. Dargi kalbas papasakoja. Tai kur čia netikėti. Pasiteiravau teisme. Nebuvo jokios bylos.

Be to, kovo 16 ar 17 d. į Kauną ar Pabaltį turi kristi žemės ašis. Kiti sako, kometa, didelis meteoras. Aplamai, bus riestai. Aš pats girdėjau tas kalbutes iš naujosios vadinamosios inteligentijos farmacijos. Toji vadinamoji inteligentija; ypač moterys, dažniausiai mažamokslės, tačiau kalba, kad nedrįsta prieštarauti. Kiek dar yra tamsuolių; ypač

toje naujoje vadinamoje inteligentijoje.

1956. II 27

Išsirašau iš „Laisvės" Nr 15, sausio 24 d.

„Spauda, dienraščiai ir meno žurnalai labai palankiai atsiliepė apie naujakurio Adomo Galdiko meno parodą, kuri dabar vyksta New Yorke. O kai Jonynas praeitais ar užpraeitais metais laikė savo parodą, ta pati spauda apie jios atsiliepė šaltokai.

„Vienok, Europoje Jonynas buvo skaitomas žymiai svarbesnis nei Galdikas.

„Vienaip ar kitaip – nei vienas nei kitas jų dar nepravirmušė į pirmutines Amerikos dailininkų eiles. Jų paveikslų dar nematyti nacionalinėse parodose, kaip matyti tokio Amerikos lietuvio, kaip Ad. Reinhardto arba dar jaunesnių".

Nusirašiau ir tiek. Dėl Jonyno, gal būt, paveikė tas, kad jis buvo iškėlęs tarybinei Grožinės literatūros leidyklai bylą dėl jo medžio raižinių panaudojimo leidžiant rusų kalba Donelaičio „Metų" vertimus. Bylą laimėjo.

1956. II 29

Baltarusių tarpe vargu ar atsiras mokančių gerai lietuviškai ir mokančių versti iš lietuvių kalbos į baltarusių. Todėl nestebėtina,

Sluckio „Gandrus" Golubcova išvertė iš rusų kalbos. Baltarusių spauda taip pat nepastebėjo šio vertimo. Išversta iš rusų kalbos ir tiek. Nemaža gi verčiama rusų autorių, nėra reikalo apie visus atsiliepti.

Baltarusių respublikinė biblioteka yra pasižadėjusi siųsti mūsų bibliotekai po 2 egz. knygų lietuvių autorių vertimų į baltarusių kalbą. Šis Sluckio vertimas išspausdintas praėjusių metų gale. Bet nejaugi baltarusis nežinotų, kad tai yra lietuvio autoriaus vertimas. Baltarusiams tas dovanotina.

Bet kai panašiai elgiasi latviai, tai jau pikta. 1954 metais jų Valstybinė leidykla išspausdino P. Cvirkos „Noslēpums". Knygoje pasakyta, kad „No krieru valodas tulkojis J. Osmanis". O juk latviai turi nemažai mokančių lietuviškai ir galinčių versti. Jų laikraščio „Literatūra un māksla" redakcijoj dirba lietuvis Suhovskis, išvertęs ne vieną lietuvišką knygutę į latvių kalbą. Yra ir daugiau.

Ot, tuos mūsų kaimynus, latvius, už panašius atsiprašant vertimus tikrai reikėtų mušti. Kur gi yra Latvių valst. leidyklos redaktoriai, kad jie panašius vertimus priima, o leidyklos direkcija leidžia spausdinti.

1956.III.9

„Laisvė" sausio 28 d. Nr. 19 praneša apie Vaclovo Biržiškos laidotuves:

„Chicago Ill. Sausio 21 d. Iškilmingai buvo laidojamas prof. Vaclovas Biržiška. Kūnas buvo sudegintas Bridgeport, Conn. ir pelenai su urna pargabenti Chicagon ir buvo pašarvoti Ridiko koplyčioje tarp dviejų vėliavų, o viršuje urnos didelis V. Biržiškos portretas, kuris darė jaudinantį įspūdį.

„Prieš išlydint į Lietuvių Tautines kapines susirinko daug žmonių atiduoti paskutinę pagarbą kaip mokslo vyrui, rašytojui, istorikui, pedagogui, daug metų dirbusiam kultūros darbą Lietuvoje.

„Programa tęsėsi apie porą valandų. Daugiausia ~~tęsėsi~~ buvo kalbų - dauguma pabėgėlių.

„Tai šitokioje nuotaikoje tapo palydėtas V. Biržiška į amžino atilsio vietą. Būtų buvę daug geriau, jei prof. V. Biržiška būtų likęs Lietuvoje, kaip kiti mokslo vyrai buvo, tai nebūtų tiek vargo sutikęs, kiek čia sutiko.

Stulgiškis".

Suradau vieną būdingą raštuką, paskelbtą mūsų bibliotekos sieninio laikraščio „Knyga - draugas" Nr. 12.

Man tas raštas nieko naujo nepasako, tik pakartoja, kokius bibliografinius darbus aš esu davęs mūsų Knygų Rūmams ir kuriuos jie paskelbė, kaip savuosius. Žinoma, ilgai laikė, taigi galėjo ir užmiršti, kad tai mano darbas. Dabar jie turi Vaclovo Biržiškos bibliografijos vieną egzempliorių (nežinau kurį). Ilgai belaikydami, ingi paskelbs, kad tai esąs knygų Rūmų darbas. Argumentas bus tiek pat svarus, kaip ir mano darbams: jų tarnautojas ar tarnautojai perrašė, ką gero surado vienas kitas naujas leidinys - todėl yra pagrindo pasisavinti.

Išrašau:

Mano pasižadėjimas lietuviškosios knygos 400 metų sukaktuvėms

Artėjant lietuviškosios knygos 400 metų sukaktuvių minėjimui aš pasižadu:

1. Be jau atiduoto Mokslinės Literatūros Leidyklai rankraščio „Tarybinė Lithuanica 1944 m", dar parengti spaudai

a) Tarybinė Lithuanica 1945 m.

b) Tarybinė Lithuanica 1946 m.

Paskutinį rankraštį atiduosiu Leidyklai iki rugsėjo 15 d.

2. Knygų Rūmų direktorių drg. Ulpį prašau pavesti sutvarkyti ir atiduoti spaudai

a) šių metų kovo pradžioje mano atiduotas korteles „1941-1946 metų tarybinės knygos bibliografija".

b) šių metų sausio pradžioje atiduotas TSRS teritorijoje 1942-1943 m. leistos periodinės bibliografines korteles.

Jei Knygų Rūmai dar neturi 1944 m. tojo periodo periodikos kortelių, prašau nurodyti: a) kokia periodikos dalis nusistatyta spausdinti (ar jeis ir korespondencijos), b) Visasąjunginių Knygų Rūmų metų schemą, pagal kurią turinys turi būti tvarkomas.

Iki liepos 15 d. gavus Knygų Rūmų atsakymą, aš pasižadu iki rugsėjo 15 d. atiduoti jiems 1942-1944 m. TSRS leistos periodikos bibliografiją.

3. Lietuviškosios knygos 400 metų sukakturių minėjimo komiteto prezidiumą prašau savo autoritetu paremti, kad visi šioms sukaktuvėms paminėti skirti leidiniai, taip pat ir mano pasižadėti darbai būtų išspausdinti iki šių metų gruodžio 8 d. - sukakturių minėjimo dienos.

Vytautas Steponaitis

Valst. Centr. Bibliotekos Bibliografijos skyriaus vedėjas

Kaunas 1947.VI.1

Visi darbai buvo ilgai laikomi ir išėjo, kaip Knygų Rūmų parengti. O 1942-1944 m. periodikai ir knygoms atsirado ir nauji autoriai.

Tojo straipsniuko nuorašą savo laiku pasiunčiau Knygų Rūmų direktoriui A. Ulpiui. Žinoma, nieko neatsakė. Greičiausiai užsigavo, kad siūlau išspausdinti mano parengtus raštus. Juk jis save laiko geru darbo organizatoriumi; sudaro nuomonę, kad tik Knygų Rūmams įsisteigus prasidėjo lietuviškoji bibliografija. Mat, visur dar prioritetas, kuris patiems rusams jau pasidarė dažnai nepagrįstu.

1956.III.12.

Prieš dieną Niunka buvo paskambinusi mūsų bibliotekos vadinamajam direktoriui, kad būtų surengtas Čiurlionienės minėjimas jos 70 metų gimimo ir 50 metų literatūrinio darbo proga.

Įvyko. Žmonių prisirinko gana daug. Pilna salė. Net ne visi tilpo. Kai kuriems teko stovėti tarpduryje ir praėjimuose. Buvo nemaža senesnės kartos žmonių.

Sveikinimus buvo apsčiai. Ir dovanų. Gerai, kad vyresnybė sugalvojo Čiurlionienės sukaktuves paminėti. Susigriebė nors pernai paskutinę dieną. Visiems dalyviams, manau, minėjimas paliko

gerą įspūdį.
1956. IV 12

Galų gale atvažiavo iš draugės ministerijos žmonės – Grigalavičius. Iki šiol „didžiausiu" atstovu būdavo Girdzius. Vis delto Grigalavičius paliko neblogą įspūdį. Galvoja. Bet Jurgaitis su Jankausku dar vis daugiausiai vosojasi su saviveikla – abu juk ne bibliotekininkai. Gerai dar tas, kad „malonėjo" atsilankyti". Be mūsų bibliotekos dar buvo 75 visų viešųjų bibliotekų.

Pakalbėjau apie kaimo bibliotekos katalogo nereikalingumą. Bet bekalbant pradėjo iš nosies bėgti kraujas, tai teko greičiau baigti.

Giliu mano įsitikinimu toksai katalogas mums nereikalingas. Vos tik spės jį išspausdinti ir jis jau virs pasenusių knygų katalogu. O katalogo pirmas uždavinys – padėti komplektuoti kaimo bibliotekas. Tojo uždavinio katalogas neatliks, nes kataloge paskelbtų knygų jau nebus galima gauti knygynuose. Todėl ir Lenino vardo b-ka, taip pat dar anksčiau Baltarusijos respublikinė b-ka, kiek vėliau Kirgizijos resp. b-ka pradėjo leisti biuletenį „Naujos knygos". Lenino vardo b-ka leidžia kas savaitę. Tuo pačiu ji jau „operatyviškesnė". Spau Duoda iš lietuvių kalba išspausdintas knygas. Pasiūliau kažką panašaus leisti ir pas mus, pradedant nuo šių metų antrojo pusmečio. Būtų galima leisti kas trys mėnesiai.

Tojo katalogo leidimo klausimas kilo jau seniai. Po to, kai aš sudariau pirmąjį tomą. Buro numatyta toliau leisti kas metai. Pavedė mūsų bibliotekai. Darbą pasiėmė Freidheimas. Ir pradėjo dirbti. Manau, kad piniginiais sumetimais. Tikėjo nemažai pasipinigauti. Bet reikia nemažai ir darbo padėti. O Freidheimui trūksta tojo darbingumo. Jis moka pradėti darbą, bet jo nebaigia. Ir šiuo atveju tik balandžio 9 d. paskyrė pirmą pasitarimą katalogui aptarti. Patsai dirbo „dirbo" 3 metus ir nieko nepadarė. Dabar turės progos kitiems prikišti, kad neatlieka darbo.

Pabandyki atrinkti, kurios knygos yra neaktualios. Ypač Stalino. O jo knygų bus labai daug neaktualių. Tas paaiškės gal tik keleto mėnesių. Nepatogu gi iš karto galutinai nuvainikuoti visų tėvų tėvą. Be to, nemaža yra ir Stalino garbintojų – jiems saugumiečiams tada geriausias buvo gyvenimas.

1956 II 14

Grįžtantiems iš Sibiro iš tikrųjų bloga su darbu. Geriausia kunigams. Jiems vietų yra ganėtinai. Iš pinigų turi jų vadinamosioms pensijoms mokėti.

Gerai dar ir grįžtantiems iš Pietų Amerikos. Stengiasi surasti jiems darbo.

Kiti gi nors grįžkite atgal. Bet nesuprantu tų mūsų katalikų. Šiandien, pavyzdžiui, sako, pas mane svečias atėjęs. Aš buvau komplektavimo skyriuje. Einu pas save. Bet koridoriuje sulaiko vienas nepažįstamas. Pasisako, esąs Mantvydas, neseniai grįžęs iš Sibiro. Paaiškėjo, kad buvęs „Židinio" redaktorius. Vilniuje sutiko Urbą, kuris patarė Mantvydui kreiptis į mane, tai gausiąs vietą, nes aš esąs skyriaus vedėjas. Niekada nepažinojau Urbo. Paaiškėjo, esąs Grožinės literatūros leidyklos redaktorius. Gerai įsitaisė ir dar geriau gyvena. Katalikas, buvęs žymus veikėjas dar vokiečių laikais. Nesuprantu, kodėl katalikas nenori padėti katalikui, ypač jei jie buvo greičiausiai ne tik pažįstami, bet ir draugai; abu drauge traukdavę „~~tikėt~~, mutilėt, kurie prieš dievybę veikėte ką nors viešai ar slaptai". Juk Mantvydo

draugas Urbas geriau įsitaisęs, galėtų padėti, bet užmiršo jo skelbiamąją krikščioniškąją artimo meilę.

1956 II 16

Amerikos „Laisvė" dar nežino, kaip reikia rašyti apie Staliną. Vasario 24 d. Nr 37 rašo:

„Geltonoji spauda rašo, kad Tarybų Sąjungos XX-as Komunistų partijos suvažiavimas „nuverčia stalinizmą", „laidoja Staliną" ir t.t.

„Taip, žinoma, nėra. Stalinas liks istorinė figūra, kuri turėjo didžiulius nusitarnavimus socializmui.

„Bet tas nereiškia, kad negalima iškelti, kad Stalinas, kaip kiti vadai istorijos bėgyje darė klaidas.

„Viskas keičiasi, gyvenimas eina pirmyn, naujos mintys iškelia naujas išvadas, viskas nagrinėjama, svarstoma ir vėl pernagrinėjama. Tam marksistai ir yra marksistai, o ne sukempėję dogmatikai".

Pasižiūrėsim, ką parašys vėliau.

O biznis buvo ir bus biznis. Vasario 29 d. Nr 40 toji pati „Laisvė" kreipiasi į biznierius:

„Būti kokiame nors biznyje ir nesiskelbti – tai tas pats, kaip mirksėti gražiai merginai tamsoje. Tu pats žinai, ką darai, bet niekas kitas to nežino. Nori apie savo biznį žmonėms pranešti –

paskelbk ir nuolat skelbkis „Gairėje".

1956.IV.18

Juozapota grįžo iš Kislovodsko. Apie mėnesį buvo sanatorijoje. Gruzijoj vis dėlto buvo neramumų. Stalino mirimo diena nebuvo švenčiama, net neminima. Iš Tbilisio atvykusiame traukinyje buvo išdaužyti visi langai. Yra Stalino statulų su numuštomis nosimis. Kaltininkai buvo nubausti 100 rublių bauda už chuliganizmą.

Pas mus skaitykloje buvo didokas Stalino biustas. Jau prieš pusantros savaitės jis nugabentas į palėpę. Negalima viską likviduoti staigiai.

1956.IV.19

Specskyrius gana daug grąžina knygų. Jei negrąžintų iš neimtų naujų, tai ir pats specskyrius nebūtų reikalingas. Bet kiek jis yra padaręs žalos, kiek sunaikinęs knygų. Gerai, kad nebuvo skubinamasi surašti lietuviškas knygas, nes dar daugiau jų būtų sunaikinę. „Lietuvių bibliografija" irgi specinė knyga. Gerai, kad ne visas atidavė Šimanui, tai dar yra likusių. Dar daugiau tame kalti visokie Gurevičiai (iš mūsų Glavlito). Ko jiems jaudintis dėl mūsų lietuviškos kultūros.

IV 20

Iš Knygų Rūmų buvo atvykusi Jurevičiūtė. Ieškojo 1944 ir 1945 metų kai kurios laikraščius.

Protingi žmonės sėdi Knygų Rūmuose. Visi maigote mokyti. Man nusibosta. Rimčiau vis primindavo, kad žiūrėčiau tęstinius leidinius. Lyg aš to nežinau.

Prieš dvejetą metų aš pradėjau išrankinėti Sibiro spaudoje pasitaikančias lietuviškas pavardes. Darbas didelis. Ieškant lituanikos darbas vyksta sparčiau. O jei pradedi ieškoti pavardes, tai tenka bemaž ištisai perskaityti visą numerį. Bet man darbas patinka ir renku sąžiningai, manydamas kada nors ir pats tą medžiagą panaudoti. Ypač daug spausdinama „Vostočno-Sibirskaja pravda", „Krasnojarskij rabočij", „Znamia Lenina" (rabočij pos. Ust-Ordynskij) ir kituose. Ištisi straipsniai apie kurį nors lietuvį ar lietuvio parašytas. Ko, betrūko; spausdina ir ten. Tačiau niekas politikuoja, na ir bijosi, kad už tai negautų barti. Vos tik keletą straipsniukų įdėjo į „Tarybinės lituanikos metraštį". Manau daugiau ir nesiųsti jiems.

Jurevičiūtė perdavė Ulpio pageidavimą, kad atydžiau registruočiau Sibiro lietuvius. Vėl sena pasaka. Tartum, aš ir be Ulpio priminimo to nežinau. Bet iškėlė kitą motyvą. CK tuo, mat, susirūpino, kad tomis žiniomis remiantis bus galima pareikalauti tuos žmones grąžinti į Lietuvą.

Ar tik tas nėra ryšium su vėl pakartotu nacionalinių kadrų sudarymu. Sąjunginėms respublikoms norima duoti neva didesnį savarankiškumą. Todėl ir žmonių reikės. O mes jau treti ar ketvirti metai visur rašinėjame dėl Karužienės grąžinimo. Ir vis nieko neišeina, nors Karužienei ar tik nebus per 70 metų.

1956.IV.22

Volteris pasakė teisingai, kad jei Dievo nebūtų, tai žmogus jį sukurtų. Gyvenime ir gi tokie dievai reikalingi, Ši diena tam įrodymas. Ką nors, o reikia garbinti.

Vilnius savaip sprendžia Respublikinės Bibliotekos likimą. Kai pastatys rūmus, ją kels į Vilnių. Bet nemano palikti ir Kaune. Aš (jei tai nuo manęs pareitų) nieko nevežčiau į Vilnių, o iš Vilniaus atvežčiau į Kauną.

Sudarė komisiją, į kurią įeina Vladimirovas, Ulpis ir dar kai kas. Respublikinė biblioteka bus įsteigta Universiteto b-kos bazėje. Tai ar tik ne Universiteto b-kos atstovas pasakė, kad b-ką turėtų vadinti ~~Universitet~~ Respublikinė Universiteto b-ka. Respublikinės Bibliotekos reikalą sprendžia be jos atstovų dalyvavimo.

Teko girdėti, kad tuo reikalu yra parašęs raštą ir Kauno viešosios b-kos direktorius Povilaitis. Apskritai Respublikinė b-ka visiems rūpi - savo reikalams panaudoti.

1956.IV.23

Kai 1937 m. pavasarį mirė Mikas Petrauskas, buvo sudarytas jo vardo komitetas, kuris nutarė pastatyti M. Petrausko operą „Eglė žalčių karalienė". Bet M. Petrausko sukomponuota ji buvo neaukšto lygio, todėl komitetas davė ją kompozitoriui Juozui Dambrauskui naujai atkurti.

Už operos pertvarkymą komitetas pasižadėjo

1. autoriaus 15% nuo spektaklių perduoti neturtingiems konservatorijos klausytojams šelpti (per M. Petrausko fondą

2. Dambrauską paskirti etatiniu teatro kompozitoriumi ir dirigentu.

Opera buvo pastatyta 1939 m. vasario 15 d. Iki sezono galo ji buvo statyta 14 kartų. Operą įkainojanti komisija, Bukšos

pirmininkaujame, už darbą paskyrė 4615 litų 50 ct. (po 1 Lt. 50 ct. už taktą; taktų 3077)

Bet teatras sumokėjo Dambrauskui tik 2000 litų. Dar prieš premjerą Kipras Petrauskas paėmė 2.500 litų. 40% už spektaklius sudarė 2422 Lt., bet konservatorijos studentams teko tik 807 Lt, o kitų 1615 Lt reikėjo atiduoti K. Petrausko šeimai.

Patsai Dambrauskas vėliau buvo išmestas iš teatro. Tą oficialiai padarė teatro direktorius Grybauskas, tačiau vadovavo Kipras iš dalies kurstė Marijošius.

Dambrauskas buvo padavęs skundą teatro vietkomitetui (1940 m. gruodžio 15 d.), o 1942 m. liepos 12 d panašų skundą padavė teatro direktoriui Ivanauskui.

Visi tie dokumentai, ar jų nuorašai yra (ar turi būti) teatre ir pas Dambrauską.

Man rūpėjo čia surašyti skundo pagrindines mintis ir Kipro Petrausko vaidmenį. Dambrauskas dirbo, o pinigai teko Kiprui. Nesvarų ir tiek.

Kipras labai moka tvarkyti savo reikalus. Ir dabar gerai tvarko. Pinigus ima iš visų pusių: operoj, konservatorijoj; gauna pensiją, be to nemokami važinėjimai kaipo Aukščiausiosios

Tarybos nariui; čia dar prisideda pinigai už sesijų laiką.

1956. III 26

Bevartaliojant dienraštį „Leninskoje znamia" (Petropavlosk) kovo 11 d. Nr. teko kiek daugiau sustoti ties tosios dienos Nr. pirmame puslapyje įdėta žinute „Severnyj Kazachstan vstrečajet poslancev zemli Litovskoj". Pasirodo, kad į Petropavlovską atvyko iš Lietuvos žemės ūkio specialistų ešelonas, apie 300 žmonių. Mūsų spaudoje apie tai nieko nebuvo rašyta. Sprendžiu, kad tai yra pareiškusieji norą persikelti į Kazachstaną. Juk Kaune yra tam tikras biuras, kuris registruoja norinčius vykti į Kazachstaną ir Karelijos-Suomijos respublikas. Kai išvažiuodavo komjaunuoliai, tai apie juos rašydavo, o kada atsiranda svieto padaužų, tai skelbti spaudoje nėra reikalo.

Petropavlovske juos sutiko vietiniai žmonės. Jų tarpe buvo Kirovo vardo kolūkio Spalio rajono pirmininkas Černenkovas. Jo vardu išspausdintas straipsnis „Pas mus yra prie ko rankas pridėti". Į tąjį kolūkį paskirti lietuviai kombainininkas J. Rutkauskas ir traktorininkas Vapšis.

O į „Bostandyk" kolūkį Priišimsko rajone išvyko E. Ručytė, A. Balkalis, A. Šurkaitė, V. Balkalis. Visi jie iš Alytaus promkombinato

kovojai. Išspausdintas Alytaus autotransporto kontoros šoferio A. Bernataičiaus straipsnis; jis vėl paskirtas į tą patį „Bostandyko" kolūkį.

O. Machinas ir E. Janovskis rašo apie 300 žmonių ešelono atvykimą iš Lietuvos. Visi jie esą žemės ūkio specialistai. Iš tų specialistų pabėgo vienas rusas, ats. majoras F. Solovas, traktorininkas.

Taigi, dalis jau atvažiuoja savanorių. Nors ir 1948 metais išvežamieji irgi pasirašydavo, kad jie savo noru važiuodavo. Lygybės ženklo nestatau. Padarų visada būdavo. Ir iš Nepriklausomosios Lietuvos daug kas važiuodavo į Pietų Ameriką – ypač Braziliją, Argentiną ir kt. valstybes. Iš jų jie dabar grįžta kaip „didvyriai." O išvažiuoja kiti. Natūrali emigracija yra paprastas reiškinys.

Iš carinių laikų daug lietuvių išvažiuodavo į Latviją ir dar toliau. Latvijoj ir dabar yra nemaža sulatvėjusių lietuvių. O anuometinėje Rusijoje miestuose susidarydavo nemažos lietuvių kolonijos. Jų likučių ir dabar yra nemaža. Apskritai lietuviai linkę ištautėti. Nors nemaža jų Rusijoj išlaiko lietuviškumą. Atsimenu, nors iš Maskvos lietuvių studentų draugijos

Toje draugijoje buvo lietuvių iš Sibiro, gražiai lietuviškai kalbėjusių. Bet, žinoma, nemaža lietuvių ir ištautėjo.

1956.IV.27.

Vašingtono kongreso biblioteka atsiuntė mums raštą, prašydama, kad atsiųstumėm jiems mano knygutę „Tarybų Lietuva" 1940–1955. Pasiųsta 2 egz. Aišku, kad jį gausim velniop. Bet tie mūsų Amerikoje atitrūkę emigrantai nutolo nuo mūsų lietuviškojo kamieno. Kiek galima spręsti, ypač daugumoje krikščionys-demokratai, na ir radikalieji tautininkai, kurie iš visų įvykių nedaug ko pasimokė. Mūsų Lietuva jau ne toji, kuri buvo jų laikais. Jų buvusiosios Lietuvos atgaivinimas būtų grynas anachronizmas. Daug ką reikėtų perimti iš mūsų dabartinio gyvenimo. Gyvenimas nesustingsta, nestovi vietoje, o emigrantai gyvena senomis pasakomis, tartum niekas nebūtų pasikeitę.

1956.V.3

Sako, lūk grįžta vyskupas Matulionis. Katalikams sudaromos geriausios sąlygos.

O paprasti ivesti mūsų ūkininkaičiai, dabartine terminologija valstiečiai tarnų, neturi teisės sugrįžti.

Visi tos kalbos dėl pasikeitimų. Mes ko gero galime viesti

Lietuvos demokratinė respublika. Gal būt, tas ir turi pagrindo. Jei respublikos turi gauti didesnį savarankiškumą – bet taip buvo pasisakyta. – Paaiškės. Kaip sako, ryšium su nacionalinių kadrų sudarymu. Laukti ne taip jau ilgai.

Patikrinau „Zaria Vostoka" kovo 9 d. Nr. 58. Tai vienintelis dienraštis, kuris paminėjo J.V. Stalino trijų metų mirties sukaktį. Išspausdintas trijų skilčių vedamasis, kuriame didelio garbinimo vis dėlto nėra. Būdingiausia tas, kad kovo 9 d. 13 val. įmonėse, įstaigose ir mokyklose įvyko tai sukakčiai skirti mitingai. Dar paminėta, kad Gruzijos darbantieji mini Stalino atminimą. Išspausdinta žinučių apie įvykusius mitingus Tbilisy ir Rustavi.

Kitos dienos Nr apie mitingus nieko nerašoma. Redaktorius tas pats.

1956.IV.5

„Laisvėje" įdomiausias skyrius yra „Krislai". Kovo 22 d. Nr. 56 R. Mizara rašo:

„Chicagietis S.J. Jokubka man rašo:

„Iš Urugvajaus gavau laišką, kad š.m. vasario 18 d. apleido juos visas „Darbo" štabas – redaktorius, administratorius ir linotipistas. Viso 16 žmonių išvažiavo Lietuvon".

„Grįžta dabar Lietuvon daug Urugvajaus, daug ir Argentinos lietuvių.

„Aš jau ne kartą kėliau klausimą: kas bus su spauda, kai visi pažangieji veikėjai išvyks ~~ir~~ į Lietuvą?

„Man rodos, reikėtų dalykus taip sutvarkyti, kad reikalingi spaudai išleisti žmonės dabar nevyktų į Lietuvą, kad jie pasiliktų ten, kur jų buvimas labai reikalingas".

Argi. Mizara tiek menkai pažįsta Pietų Amerikos kai kurių valstybių gyvenimą, kad panašiai rašytų. Nejaugi Mizara nežino, kad visi jie važiuoja ne savo noru?

Bimba balandžio 4 d. Nr. 65 primena Plechavičių:

„Skaitau ir beveik nenoriu tikėti. Bet tai faktas. Europon išvyko „svarbiais lietuvių tautos reikalais" gen. P. Plechavičius.

„Kas jį ten siunčia ir kas jo kaštus apmokės, nepasakyta. Bet įdomu, kad jo išleistuvėse dalyvavo ne tik klerikalų vadovas prelatas Balkūnas, bet ir socialdemokratai K. Bielinis su J. Kaminsku.

„Beje, Plechavičių išlydėjęs Brooklyno aiskriminikas Juozapas Ginkus. Juodu būsią Romoje ir bandysią popiežiui į ranką pabučiuoti".

1956.V.7

Speckyrius ir toliau subankrutuos. Juk tiek daug knygų turi grąžinti. Jei du egz. sugrąžina, tai sudegintųjų arba parduotų popieriaus fabrikui yra kartais keleriopai daugiau. Šimanas, buvęs pavasarininkas, parodė esąs geriausias knygų naikintojas. O jo padėjėja, Petrulienė, paprasta rūšiukė, kuri sugebėdavo galvoti tik tiek, kiek buvo paskelbta naikinamųjų knygų sąrašuose.

Mūsų kultūrai Šimano nuopelnai neišpasakyti, tačiau pagrindą tiems nuopelnams nustatė Girdėnas, mūsiškiam glavlitui (Gurevičius) dirigavojant.

Į speckyrių Šimanas paėmė visą karo metu leistą komunistinę literatūrą, kuri čia pateko įvairiais keliais. Paėmė ir senesnę komunistinę literatūrą, nes kas gi atskirs, kurie atsišaukimai yra trockininkų ar visokių kitų. Vadinasi, jis sunaikino daug ir komunistinės literatūros. Kai žmogus mažai nusimano, ištikimiausiai tarnauja, ir toliau didžiulę žalą padaro. Ir niekas neturėjo teisės kištis į Speckyriaus veiklą. Šiek tiek vėliau Gurevičiai pradėjo aiškinti, nurodymus švelninti, bet ką padarysi, kada vandalai savo darbą jau atliko.

1956.V.8

Gydytojai Dambrauskas ir Riškus buvo pasiųsti į Šiaulius patikrinti vietinių ligonių. Apie pusiau dvyliktą naktį, eidami apie ligonius, jiedu pamatė du vyrus, renkančius akmenis. Daugiau nieko nematyti. Pasirengė. Susimušė. Vienas puolusių nutraukė laikrodį ir matydamas, kad geruoju nepasiduoda pabėgo. Pasilikusį vieną gydytojai gerokai apmušė, nors ir patys nukentėjo. Prisišaukė milicininką. Puolęs pradėjo rėkti, kad neturi teisės jo suimti, kad ne jis, bet jį puolė ir pan. Pagaliau siūlė pinigų, kad prie jo nekibtų. Davė apie 3000 rublių. Riškus tuos pinigus paėmė, nes nuo jo atėmė laikrodį ir suplėšė gerus drabužius.

Komendantūroje paaiškėjo, kad suimtasis yra aviacijos karininkas. Gražu!

1956.V.17

Papaveriną pakeičia vietiniu Tifenu. Matyt, yra šis tiek nuodingas, nes su milteliais dirbančios vaistininkės suserga odos liga. Gydėsi apie mėnesį. Karaliauskienė ir Žemridienė. Sveikatos ministerija žino ir patarė dirbantiems vaistus su Tifenu turėti dujokaukę arba dirbti ore ištraukiamojoje spintelėje. Buvo atsitikimų, kad vartojantieji preparatą susirgo, nors

kitiems nekenkdavo. Aplamai preparatas negeras. Aišku, turės išimti jį iš apyvartos.

Vargu ar dėl A. Fadiejevo mirties vertėjo viešai paskelbti, kad „pastaraisiais metais A.A. Fadiejevas sunkiai sirgo progresuojančia liga – alkoholizmu... Per keletą metų buvo imtasi įvairių medicininių priemonių, tačiau jos nedavė teigiamų rezultatų. Apimtas sunkios dvasinės depresijos, kurią sukėlė eilinis ligos priepuolis, A.A. Fadiejevas nusižudė".

Vadinasi, prekiniai nesveikas žmogus, nepagydomas alkoholikas ilgai vadovavo tarybiniams rašytojams. Nei šis, nei tas. Nors nereikėjo to skelbti viešai. Juk rašytojų tarpe tai gan dažnokas reiškinys.

1956.VI.5

Gan įdomios kai kurios pastabos „Laisvės" krisluose.

Mizara gavo laišką iš vieno Argentinos lietuvio, gyvenančio ten apie 45 metus. Mizara vėl rodo savo nesusivokimą apie tikrą padėtį dėl lietuvių vadinamojo „grįžimo".

„Gerai, kad grįžta. Gerai, kad gali sugrįžti. Lietuva juos pasitiko ir jau pasitiko motiniškai.

„Bet aš bijau štai ko. Kada visi gabesnieji ir daugiau prasilavinusieji žmonės išvyks, tai kas bus? Argi nereikėtų padaryti taip, kad tam tikri reikalingiausi judėjimui asmenys pasiliktų? Argi nereikėtų grįžimo reikalą atlikti planingai.

„Lietuva juk nepabėgs, ją bus galima surasti ir po metų kitų. Tenka žiūrėti, kad masės žmonių neliktų paliktos be vadovaujančių jėgų – paliktos klerikalų apraizdai.

„O gal taip ir žiūrima, nežinau, bet laiško tonas tuo atžvilgiu yra pesimistinis".

(„Laisvė" Nr. 89, gegužės 8 d.)

Savotiškai naivi A. Bimbos pastaba krisluose („Laisvė", Nr. 86, gegužės 3 d.

„Gal ką pagelbėtų, jeigu mes, Amerikos lietuviai, tūkstančiais pasirašytume peticiją ir pasiųstumėm mūsų šalies ir Tarybų Sąjungos valdžioms. Jeigu mūsų valdžia be jokios diskriminacijos išduoda pasportus norintiems važiuoti ir aplankyti Lietuvą, su teise laisvai atgal sugrįžti. O tegul Tarybų Sąjungos valdžia atidaro Lietuvos duris ir įleidžia mus norinčius Lietuvą aplankyti.

„Betgi jau blogo, man atrodo, tokia peticija

niekam nepadarytų. Gal šiek tiek paveiktų minėtas valdžios.
„Dabartinė padėtis yra absurdiška. Viena valdžia nenori įleisti, o kita nenori išleisti".

VI 23

Po didelių kaitrų vakar vakare buvo smarki audra. Lijo lyg iš kibiro. Prisimena atogrąžinis lytus, apie kurį supratimą turi tik iš knygų.

O naktį užėjo griaustinis. Žaibas sekė žaibą. Visą laiką buvo šviesu. Nejauku. Kai mieste, tai nieko, bet per tokią perkūniją būti kaime, tai maža malonumo.

Amerikos spauda turi savo papročius. Buvau ji-raišęs, kad Plechavičius su Ginkum išvažiavo į Europą, pas popiežių. Kiek vėliau Tysliava pranešė, kad tą žinią jis pats išgalvojo. Mat, reikia naujienų.

Iš politinių naujienų „Garsas" praneša, kad Žadeikis dėl pašlijusios sveikatos ketina pasitraukti. Į jo vietą numatomi du kandidatai: Sidzikauskas ir Lozoraitis.

„Laisvės" Nr. 99 gegužės 22 d. išspausdintas kanauninko Žitkaus straipsnis „Lietuvos kunigų seminarija". Matyti, straipsnį buvo „redagavę" mūsiškiai redaktoriai. Žodis kunigas verčiamas, o mūsiškiai rašoma „kulto tarnautojai". Be to, painiojamasi ir pavadinimuose. Vyskupai vadinami „eminencijos", o turėtų būti „ekscelencijos". Eminencija taikomai Kardinolams. Žitkus negalėjo apsirikti. Šiaip gi straipsnis padorus.

„Laisvė" gali didžiuotis. Juk „bendradarbių" tarpe turi ne tik kanauninką, bet ir vyskupą Paltaroką. Lietuvių amerikiečių katalikų spauda neturi tokių bendradarbių.

R. Mizara „Krisluose" („Laisvė" Nr. 95, gegužės 16 d.) praneša, kad praėjusio sekmadienio New York Times (matyti, oficialiais duomenimis remdamasis) parašė apie „dipikų" skaičių JAV:

iš Lietuvos 27.966
" Latvijos 38.360
" Estijos 11.586
" Lenkijos 186.667
" Čekoslovakijos 27.102
" Tarybų Sąjungos 52.646

Tarp tų dipukų yra žydų, lenkų ir vokiečių iš Klaipėdos krašto. Taigi lietuvių gali būti apie 26.000.

Kanadoje lietuvių dipukų yra 10.–12.000.

Mizara rašo: „Nemažas skaičius atvyko mažamečių. Gera dalis jų jau ištautėjo, suvirė amerikoniškame katile, kaip ir Amerikoje gimusis tautinių grupių jaunimas".

„Laisvės" Nr 99, gegužės 22d. cituoja Krėvės laišką Skardžiui, kurį Krėvė parašė, atsakydamas į sveikinimą jo 70 metų gimimo sukakturių proga.

„Sveikinate mane 70 metų sukaktuvių. Ar ne geriau būtų pareikšti man užuojautą? Tokios sukaktuvės nesukelia džiaugsmo, nes tai yra memento mori. Kita vertus, tai naujo vargo ir skurdo pradžia, skurdo, kuris, matyti, pasibaigs tik man mirus. Dėl mano amžiaus turiu pasitraukti iš universiteto su pensija 13 dol. 50 centų į mėnesį. Gal dar gausiu iš social security apie 60 dol. Iš to teks mums su žmona gyventi. Ieškau darbo, bet mažai tikiuosi, kad surasiu tinkamą.

„Mūsų leidyklos yra katalikų rankose, todėl niekas net nesiūlo (jo „Dangaus ir žemės sūnų" išleisti. „Laisvės" pastaba), o jei pasiūlo, tai vien ~~tik~~ iš mandagumo. Be to, norėtųsi gauti šiokį tokį honorarą - kam leidėjas turi mokėti, kad dažnai atsitinka, kad jam dar primoka, kad išleidžia. Bet dar geriau spausdinti veikalus, kurių autorių čia nėra - vadinasi, apvogti juos iš jokios teisinės atsakomybės nebijoti, o apie moralinę atsakomybę Amerikoje niekas negalvoja..."

Laiškas perspausdintas iš „Nepriklausomos Lietuvos" š.m. balandžio 25 d. Kiek žinau, tas laikraštis spausdinamas Kanadoje, redaktorius Kardelis.

Krėvė dėstė rusų kalbą Pensilvanijos universitete Philadelphijoje.

Mizara dar rašo:

„Nenuostabu, kad V. Krėvė galvojo apie grįžimą į Lietuvą! Taip galvoja jau ne vienas padoresnis lietuvis dipukas. Bet sugrįžti nėra jau taip lengva, ypatingai seno amžiaus žmogui ir su šeima.

„Na, ir V. Krėvė mirė didžiame nusiminime. Bet tėvynė Lietuva jo nepamiršo. Ir nepamirš, nes jo nuopelnai, atlikti tautai, atsveria tas klaidas, kurias rašytojas padarė laike didžių sukrėtimų."

1956. VII 24

„Laisvė" spausdina biznierių skelbimus apie siuntinių siuntimą į Lietuvą. Muitas apmokėtas. Įdomios kainos.

Už $ 55,00 : 3 jardai medžiagos moteriškai suknelei, 3¼ jardų grynos vilnos medžiagos vyriškam „siutui".

Už $ 55.50 : 3 jardai vilnonės medžiagos moteriškam paltui, 4 jardai pamušalo; 1 pakas adatų, 1 špūlė siūlų.

Už $ 56.00 : vyriški pusbačiai ; 3¼ jardų vilnonės medžiagos vyriškam „siutui".

Už $ 26.00 : 1½ sv. bekono, 1½ sv. jautienos, 1 sv. taukų, 3 dėžutės pieno, 5 sv. miltų, 2 sv. ryžių, 3 sv. cukraus, ½ sv. šokolado

Už $ 32.00 : 2 sv. kumpio, 2 sv. jautienos, 2 sv. bekono, 2 sv. taukų, 3 dėžutės sardinkų, 5 sv. miltų, 2 sv. cukraus, ½ sv. kakao.

$ 49.80 : 1 sv. sviesto, 3 sv. taukų, 1 sv. bekono, 2 sv. kumpio, 1 sv. jautienos, 1 sv. pieno miltelių, 24 uncijų kondensuoto pieno, 6 sv. miltų, ¼ sv. arbatžolių, 1 sv. kavos, 1 sv. kakao.

Iš „Laisvės" Nr. 84, 93.

Į šių siuntinių kainą įeina: biznierio pelnas (skelbimai kad ir „Laisvėje" ilgi kainuoja), persiuntimas, muitas ir dar visokios išlaidos. Galima manyti, kad siuntinio prekes gali kainuoti mažiausiai pusę kainos. Jei žmogus galvoje, tai be reikalo šie „Laisvės" Nr. Nr. pasiekia mus.

1956. VIII. 4

„Laisvė" gegužės 25 d. Nr. 102 vėl praneša apie žadamąjį Žadeikio pasitraukimą. Į jo vietą peršasi Lozoraitis ir Sidzikauskas.

„Prasideda varžybos. Jų pagrindas: nikelis po padu.

„Visą pagrindą sudaro „užšaldytieji pinigai, kuriais disponuoja Lietuvos ministeris Washingtone". Tų pinigų nemažai.

„Klerikalų spauda prašyte prašo, kad Žadeikis dar nesitrauktų. Ji bijanti Lozoraičio.

„Jau ir dabar su Lozoraičiu Vlikas nesusikalba, o kas atsitiktų, jeigu jis paimtų į savo rankas tuos iš Lietuvos išvogtus iš Washingtone užšaldytus pinigus".

Toji pat „Laisvė" gegužei 26 d. Nr. 103 ~~savo~~ išspausdino „New York Times" žinią iš Romos

„Italijos komunistų partijos organas, dienraštis „L'Unita" įdėjo pirmam puslapin savo korespondento pasikalbėjimą (interview) su Telšių vyskupu Petru Maželiu

„Vyskupas P. Maželis sakė korespondentui, kad

būtų gerai, jei Vatikanas sudarytų sutartį – konkordatą – su Tarybų Sąjunga.

„Jeigu Tarybų Sąjunga sudarytų su Vatikanu konkordatą, tuomet katalikų bažnyčia visose tarybinėse respublikose būtų reguliuojama pagal sutartį, užgirtą abiejų pusių – Vatikano ir Tarybų Sąjungos vyriausybės.

„Mums rodos, iš tokios sutarties (konkordato) gražiai pasinaudotų katalikų Bažnyčia. Tuomet jai niekas nekliudytų atvirai susisiekti su popiežiaus kanceliarija Vatikane, tuomet būtų aiškumas".

Bet, kaip toliau sakoma, konkordatui priešingas Vatikanas, nes to norįs Dulles. Jei konkordatas būtų sudarytas, tai ir Vakarai ir Vatikanas negalėtų pasakoti, kad Tarybų Sąjungoje nėra tikybos laisvės.

Tas pats New York Times mano, kad šį pasikalbėjimą su vyskupu P. Maželiu Italijos komunistai nori panaudoti rinkimų propagandai per rinkimus į Italijos savivaldybes.

„Komunistai, esą, nori gauti juo daugiau balsų. O kad gauti, tai jie rodą Italijos katalikams: žiūrėkite, kaip Tarybų Sąjungos katalikų vyskupai žiūri į savo šalies ir

Vatikano santykius; žiūrėkite, kokie dideli pasikeitimai įvyko Tarybų Sąjungoje po Stalino mirties!"

„Laisvė" nuo savęs priduria:

„Mes nežinome, kuriais sumetimais Italijos komunistų dienraštis tą pasikalbėjimą išspausdino. Bet žinome, kad Vatikanas anksčiau ar vėliau turės socialistinio pasaulio tikintiesiems nusileisti, bus priverstas daryti tai, ką jie nori!".

1956. VII 10.

A. Bimba „Laisvėje" (Nr 114, birželio 13 d.) postringuoja:

„Gerai, kad Tarybų Sąjungos vadai paskelbė karą „asmens garbinimo kultui". Mes už tai juos galime tik pasveikinti.

„Bet kam tada toks liaupsinimas maršalo Tito? Argi čia ne garbinimas asmens?

„Ir pats Chruščiovas perdaug visur figūruoja. Atrodo, kad be jo negali apseiti joks diplomatinis banketas, joks pasitarimas ir nutarimas. Nebus naudos iš karo prieš asmens kultą, jeigu vietoje Stalino, prasidės garbinimas Chruščiovo arba kito kurio lyderio.

„Reikia logikos, reikia sveiko senso, reikia daugiau ir platesnės demokratijos".

1956. VII. 14

Smulkmena, kurios mūsų spaudoje neradome. Laikraštis „Figaro" pasakoja, kad Molletui lankantis Maskvoje, jis vieną kartą susikirto su Chruščiova, kuris įpykęs jam sakęs:

„Jūs galite šaipytis, pone Mollet, kiek norite, iš mano atvirumo. Aš atviras, nes nesu diplomatas, nes esu iš pašaukimo angliakasys ir valstietis..."

„Mollet, kuris buvo pradžios mokyklos mokytojas ir prieš tai darbininku, atsakęs:

„Aš irgi galiu būti atviras, nes ir aš, dėkui Dievui, nesu diplomatas, o iš pašaukimo darbininkas ir pradžios mokyklos mokytojėlis" („Laisvė" Nr. 102, gegužės 25 d.)

Mizara „Krisluose" rašo („Laisvė" Nr. 117, birželio 16 d.):

„Kazys Vidikauskas Philadelphijos „Lietuvių Naujienose" šitaip rašo:

„Ponia Vincenta Lozoraitienė
Yra ligšiol ji ne vargdienė,
Bet aš nujaučiu ir sužinota,

Kad ji su laiku bus vainikuota,
Kaip karalienė lietuvių krašto!..

„Toliau tas pats poetas ten pat mini, kad Lozoraitienė „pataps šventa".

„Kai Vincenta Lozoraitienė, „diplomuoto šefo" ponia, bus „lietuvių krašto karalienė", tai Kazys Vidikauskas, atrodo, bus karalienės dvaro poetas laureatas.

„O kai Lozoraitienė bus šventa, tuomet, aišku, Kazys Vidikauskas danguje sėdės po jos dešinei".

Ai tie mūsų poetai!

1956. VII. 17

Liepos 11 d. Ulpis atsiuntė man šį laišką.

„Seniai aš Tamstai rengiausi parašyti, bet užsikrauti darbai trukdė. Aš per žmones prašiau, jei būsite Vilniuje, užeiti, bet nesulaukiau. Gal ir nebuvote. Jei man reteks būti Kaune, o Jūs būsite Vilniuje, prašau manęs nepamiršti - užeiti.

„Turiu Tamstai keletą klausimų. Keletas iš jų.

„Iki ateinančių metų birželio mėn. manome baigti 1940-1955 m. tarybinės spaudos suvestinę bibliografiją.

Ar Jūs neturite kokių nors sumanymų dėl jos sudarymo ir papildymų jau mūsų paskelbtai medžiagai. Smulkiau asmeniškai.

„Pagalvokite apie hitlerinės okupacijos laikotarpio bibliografiją. Smulkiau asmeniškai.

„Norėčiau žinoti Jūsų nuomonę dėl senosios lietuviškos knygos. Ar sudaryti jos bibliografiją, ar tik Lietuvos TSR bibliotekų suvestinį katalogą, kaip siūlo Respublikinė biblioteka. Jei bibliografiją, ar sudaryti naują, ar paskelbti V. Biržiškos. Koki turėtų būti tos bibliografijos periodizacija, atranka, aprašas ir kt.

„Jūsų nuomonė šiame darbe man labai svarbi.

„Baigiame tirinti 1947-1950 lituaniką. Gal patarsite, kokiu tyrinimo keliu eiti dėl tos bibliografijos išsamumo.

„Jei nepatingėsite parašyti, būsiu labai dėkingas.

„Visu geriausio. Ant. Ulpis."

Įrašau ir savo atsakymą, pasiųstą liepos 14 d.

„Gerbiamas Tamsta, Vilniuje buvau senokai, taigi ir negalėjau pas Tamstą užeiti. Kiek nusimanau, bandau atsakyti į klausimus.

„1. 1940-1955 metų tarybinės spaudos bibliografija. Ji nebus pilna. Priežastys aiškios: „neaktualios" knygos, o be to Knygų Rūmų per daug jautrus reagavimas į kai kurios menkos svarbos reiškinius, pavyzdžiui kad ir išbraukimas kai kurių knygų, sudarant bibliografiją Dekados proga. Dėl nepilnumo tokia bibliografija nustos savo vertės.

„2. Hitlerinės okupacijos laikotarpio man šiek tiek žinoma. Savo laiku ja teko rūpintis. Žinoma, turėtų būti pilna, bet ar nesudarys kliūčių kai kurios įstaigos. Knygų Rūmams bus sunkoka ją sudaryti, nes susipainiosite su kontrafakcijomis.

„3. Senoji lietuviškoji knyga. Mano nuomone, reikėtų labai jautriai vertinti Biržiškos bibliografiją, nes jei nebūtų Biržiškos, nebūtų ir lietuvių bibliografijos. Manau, panašiai pasisakytų visi senesnieji bibliografai.

„Naujieji bibliografai sako palinkimą lietuvių bibliografiją [pradėti] nuo savęs ir nedaugiausia tesiskaito su

mūsų bibliografinio galvojimo. Tas matyti ir iš Knygų Rūmų praktikos. Tą klaidingą nusistatymą rodo ir Respublikinės bibliotekos naujieji bibliografai, nors kai kurie jų tik tiek tėra „bibliografai“, kad dabar jie dirba Bibliografijos skyriuje.

„Ar neturėtų būti paskelbta Biržiškos bibliografija, žinoma, ją šiek tiek pakeitus, nes į savo bibliografiją Biržiška yra įrašęs ir lituanikos, ir atsišaukimus. Tačiau, laiške visko nesurašysi. Pagaliau mano asmeniška nuomonė nėra jau tiek svarbi.

„4. 1947–1950 metų Lituanika. Jei su manim savo laiku nebūtų tiek žiauriai pasielgta, aš ją jau seniai būčiau baigęs, nes turiu surinkęs šiek tiek medžiagos, bet dabar neturiu laiko prie jos grįžti.

„Norite mano patarimo: jis labai paprastas. Knygų Rūmai turi nemaža žmonių, tegul jie peržiūrinėja tųjų metų periodikos komplektus ir dirba. Jokiu būdu negalima pasitenkinti mūsų kalba išspausdintų tųjų metų metraščių peržiūrinėjimu – toksai darbas nebus kūrybinis, o vien tik formalus

darbo atlikimas, tikriau pasakius, to darbo mėgdžiojimas.

„Regis, atsakiau į visus man iškeltus klausimus.

„Linkėdamas pasisekimo darbe, pasilieku Tamstą gerbiąs“

1956. VIII. 9

Būtų labai gera, kad patsai Jokubka plačiau parašytų apie savuosius knygų ir periodikos rinkinius. „Laisvės“ kovo 9 d. (Nr. 47) buvau užtikęs žinutę, kurioje buvo šiek ~~tiek~~ parašyta apie Jokubkos rinkinius. Tada buvo parašyta, kad tuo klausimu tilps jo rašinys „Laisvėje“. Ar aš praleidau, tačiau tokio straipsnio neradau, nors tuo klausimu, regis, domiuosi.

Dabar „Laisvės“ birželio 2 d. Nr. 107 Mizara vėl primena Jokubką.

„Vilnietis („Vilnis“ – Chicagoje einąs dienraštis)

S. J. Jokubka – uolus senų laikraščių ir knygų rinkėjas. Jis turi jau ne vieną rietuvę senų lietuviškų knygų ir žurnalų. Iš karto iš karto Jokubka, pavartinėjęs jas, parankiojęs ~~jose~~ medžiagos, parašo straipsnelius į Vilnį.

„Praėjusį ketvirtadienį jis, be kitko, rašo apie

„Gazietą Lietuvišką", kurią 1879 metais buvo pradėjęs leisti Mikas Tvarauskas. Nežiūrint visų silpnybių, „Gazieta Lietuviška" buvo pirmas lietuviškas laikraštis Amerikoje.

„M. Tvarauskas buvo sulenkėjęs, jo laikraštukas buvo labai silpnas ir neilgai teko jam gyvuoti. O visgi man Tvarauskas – įdomus žmogus. Jis kišo į tą laikraštuką paskutinį savo centą.

„M. Tvarauskas, beje, vėliau leido kartu su J. Šliupu kitą laikraštuką „Uniją". Nieko gero iš to neišėjo. Tačiau J. Šliupas vėliau pasakojo, kad jam visa tai ėjo naudon, nes jis pramoko rinkti raides ir ant presuko spausdinti. Tai Šliupui padėjo išleisti „Lietuviškąjį Balsą", kuris buvo kur kas geresnis už Tvarausko leistus laikraščius.

„Apie tai kadaise man teko daug skaityti ir po to parašyti „Šviesai" ilgesnį raštą."

Dvi savaites atostogavau Skaistakaimyje, netoli Gelgaudiškio. Tik dvi dienas kiek geriau pakaitino saulė, o šiaip vis lynojo. Atostogos nepavyko.

Dabar ten Marytės Melnikaitės kolūkis. Jam priklauso ar tik ne 17-18 kaimų. Inu parysdsiu mažą palyginimą dėl karvių fermos. Ferma pastatyta Skaistakaimyje. Mo- derniška. Girdymas automatiškas. Toje fermoje yra per 100 karvių – tai visam Marytės Melnikaitės kolūkiui. Pašaro vežioja į Pytprūsius, kuriose daug pievų, nes šiaip laukai mažai terengiami kitai kuriai nors kultūrai. Regis, jau pripiauna pakankamai šieno, o paskutiniais metais ir silosą parengė. Bet apie viduržiemį pradeda jaustis pašaro stoka. Karvės liesėja, kai kurios rengiasi nugaišti, o kad nenugaištų, tai jas papiauna. Seniau viename tik Skaist- kaimyje buvo tiek karvių. Ir joms pašaro užtekdavo. Dabar gi visame kolūkyje, taigi 17-18 kaimuose, yra tiek karvių, kiek seniau viename kaime. Kažkas netvarkoje negera.

Kas ten buvo – nežinau. Bet Gelgaudiškio plytinėje nukrito iš sprogo 4 sriediniai, o dar 2 Vičiūnuose, anoje

Nemuno pusėje. Kaip tatai įvyko - nepatogu teirautis, nes gali būti vien tik nemalonumų.

IX 8.

Prieš keletą dienų Knygų Rūmai atsiuntė raštą, jei neklystu Nr 1025, kad mano rašomosiose tarybinio lituanikos kortelėse yra begalė klaidų. Aš, esą, nemoku nė aprašo, nė anotacijų. Bendrai, mano darbas netinkamas. Siūlo siųsti jiems knygas ir periodiką, pažymint, kas yra lituanikos, o jie patys nusirašys. Nori, kad aš būčiau jų berniu. Tiesa, raštą pasirašė ne Ulpis, o jo pavaduotojas, Ajšas. Raštas rafinuotai nekorektiškas, chamuotas. Tai yra bibliografo Kurliandskio darbas. Manęs mama nemokė būti tiek nemandagiu. Aš parašiau atsakymą, nurodydamas, kad Knygų Rūmai atsisakė su mumis tartis. Juk jau daugiau dviejų metų mes nesame susiėję, ir neturėjome progos pasitarti. Mūsų biblioteka ar tik ne prieš penkerių metų buvo pasiuntusi Knygų Rūmams savo nuomonę dėl jų siūlomų naujų taisyklių. Buvo nurodyta, kad reikia susieiti ir aptarti Knygų Rūmų siūlomas naujas taisykles.

Mes daug su kuo nesutinkame. Iš mūsų buvo pasiūlyta, kad pasitarimui atvažiuos Freidheimas (pavaduotojas mokslo reikalams), Tomonis (bibliografijos skyriaus vedėjas) ir aš. Pasitarę, aišku, būtumėm priėję bendros nuomonės. Bet Knygų Rūmai, matyti, mano, kad bibliografijos reikalais jie yra tiek pat neklaidingi, kaip ir Romos popiežius tikybiniuose dalykuose. Nesusiėjome ne dėl mūsų Bibliotekos kaltės.

Tuo tarpu yra nemaža skirtumų. Aš, kaip ir pirmiau, rašau korteles taip, kaip manau, kad jos yra geros. O jaunieji bibliografai, šiuo atveju Kurliandskis, manau, kad ir pats Ulpis bibliografiją pradeda nuo savęs. Kurliandskis tai naujas Kisinas. Skirtumas tik tas, kad Kisinas vis dėlto daugiau nusimano. Ir jam nerūpi svetimas mūsų bibliografinis palikimas.

Nežinau, kaip tą dalyką išspręs mūsų bibliotekos direkcija. Aš bent manau būti korektiškas ir padėti Knygų Rūmams. Dirbsiu jiems iki šių metų galo. O toliau tegul jie patys žino. Geriausia išeitis būtų, kad jie priskirtų mūsų bibliotekai vieną savo darbuotoją. Jis čia turėtų

daugiau darbo, negu dirbdamas Knygų Rūmuose. O aš dar tris, keturis mėnesius pakentėsiu ir jiems dirbsiu. Kažkaip negatogu darbą tuojau nutraukti.

1956.IX 9

Nepaprastai mane nustebino Knygų Rūmų direktoriaus A. Ulpio man rašytas asmeniškas laiškas. Juk bemaž tuo pačiu laiku oficialiai rašo apie mano nemokšiškumą, o čia pat asmeniškai man rašytame laiške visai ką kita rašo. Dešinioji nežino, ką daro kairioji. Tokios politikos aš nesuprantu.

Įrašydavau senesnius raštus. Taigi, ir šį įrašau:

„Gerbiamas Tamsta,

„Dėkoju už atsakymus į mano klausimus. Rugsėjo viduryje manau būti Kaune. Tikiuos, kad visus neaiškumus, kurios negalima išspręsti laiškuose, išspręsime asmeniškai. Norėčiau, kad Tamsta pagalvotumėte dėl šių klausimų.

„1/ 1940-1955 metų bibliografija bus sudaryta kiek galima išsamiau. Klausimas dėl neaktualių knygų yra sprendžiamas atitinkamose įstaigose. Šiam

darbui pageidautinos Tamstos pastabos dėl papildymų.

„2/ Hitlerinės okupacijos laikotarpio bibliografiją numatome sudaryti tik kartotekoje. Prašau Tamstos pagalbos dėl išaiškinimo kontrafakcijų.

„3/ Knygų Rūmų nuomone, jį remia ir kiti, kad Lietuvos bibliografiją sudarant, reikia paremti V. Biržiška. Jau keletą metų mes ir dirbame remdamiesi jo darbais. Norėčiau išgirsti Tamstos patarimus dėl šių klausimų: 1/ Sudaryti Lietuvos ar lietuviškąją bibliografiją, 2/ Šiai bibliografijai imti valstybinės ar srities bibliografijos principus, 3/ Ar knygos išleistos Lietuvoje rusų, lenkų, žydų ir kitomis kalbomis yra mūsų krašto kultūrinis palikimas, 4/ periodizaciją, 5/ klasifikaciją, aprašas ir kt.

„Šį didžiulį bibliografinį darbą dirbant, reikės daugelio žmonių pagalbos, tikiuos, kad ir Tamsta neatsisakysite prie jo prisidėti.

„Dėl 1947-1950 metų lituanikos sudarymo pasikalbėsime Kaune. Aš labai norėčiau įtikinti Tamstą, kad nuplanuotam bibliografiniam darbui mes turime

permaža žmonių. Tamsta gerai žinote bibliografinį darbą ir suprantate kiek darbo ir laiko reikalinga, kad išleistumėm tiek darbų, kiek išleidome.

„Prašyčiau čia mano atvažiavimo pagelbėti dėl minimų klausimų ir tikiuos sulaukti tikros paramos.

„Linkiu kuogeriausios sveikatos

Ant. Ulpis.

„1956 m. rugsėjo 5 d.

Vilnius".

Iš galvoki dabar žmogus, kokia čia savotiška politika. Oficialiu raštu (tik ne Ulpio, o Čyžo parašu) rašoma apie mano nemokšiškumą, o asmeniškame man laiške Ulpis nori, kad aš, nemokša, jiems dirbčiau. Kaipgi aš galiu jiems dirbti, jei nenusivokiu nei aprašė, nei anotacijose. Aplamai aš nieko nenusimanau, o turiu jiems (Knygų Rūmams) padėti, nes „niplanuotam bibliografiniam darbui mes [taigi Knygų Rūmai] turime permaža žmonių". Iš man rašytame asmeniškame laiške Ulpis rašo: „Tamsta gerai žinote bibliografinį darbą ir suprantate kiek darbo ir laiko reikalinga, kad išleistumėm tiek darbų, kiek išleidome".

Tarytum mus manęs priklauso, kad Knygų Rūmai išleistų tiek darbų, kiek išleido.

Nesididžiuodamas ir nesigirdamas galiu pasakyti, kad jei ne mano darbai, tai Knygų Rūmai nebūtų išspausdinę 1944, 1945, 1946, 1947 metų „Lietuvos TSR ... metų knygos". Nedaugiausia jie tada prie to prikišo savo pirštus ir padėjo savo darbo. Dabar aš neturiu noro jiems dirbti.

Mūsų Knygų Rūmų etatai yra žymiai didesni, negu estų, latvių, baltarusių. Skirtumas tik tas, kad šios respublikos neturi savarankiškų Knygų Rūmų, o jų Knygų Rūmai yra Respublikinių bibliotekų etatų sudėtyje. Vis dėl to tų Respublikų valstybinės bibliotekos išspausdina ne mažiau registracinės bibliografijos darbų, negu mūsų Knygų Rūmai. Latviai net stebisi, kad mūsų Knygų Rūmai, turėdami tokius didelius etatus, reiškia nepasitenkinimą, kad Respublikinė biblioteka mūsų Knygų Rūmams per mažai padeda.

Nežinia, kada pas mus palaiųs Respublikinės

bibliotekos rūmų statybą Vilniuje. Jau pradėjo galvoti, ar nevertėtų panaikinti mūsų Knygų Rūmų savarankiškumą ir prijungti juos ~~prie~~ prie Respublikinės bibliotekos. Blaiviai galvojama. Čia pat sumažėtų administracijos aparatas. Jau būtų gerai. Bet, kiek teko girdėti, Ulpis pasisakė, kad jis tada atsisakytų nuo Knygų Rūmų direktoriaus pareigų.

O aš manau, kad Ulpis būtų geriausias mūsų Respublikinės bibliotekos direktorius. Jo akiratis tada prasiplėstų. Negalvotų jis tada, kaip parapijos klebonas. Negalima gi palyginti ~~mūsų~~ Respublikinės bibliotekos direktoriaus Urbanavičiaus su Ulpiu. Ulpis ir anais laikais & savo darbe buvo susijęs su knyga. Šiauliuose dirbdamas, Ulpis gerai nusimanė mūsų knygose. Jis knygą mėgo, knyga gyveno. O Urbanavičius? Kada jį paskyrė bibliotekos direktorium, tada jis pradėjo nusivokti apie pačią knygą, apie bibliotekos vadovo pareigas. Bet ką gi padarysi. Juk sakoma, kad nėra tokių tvirtovių, kurių komunistas

nepaimtų, neužimtų. Kadrų skyriaus viršininkas, Bartkevičius, surado iš Kauno miesto Komjaunimo pašalintą Urbanavičių. Nors jis nebuvo baigęs net vidurinės mokyklos, bet jį paskyrė mūsų bibliotekos direktorium. Kokiu būdu Universitetas jį įskaitė studentu, sunku suprasti. Žmogus, nebaigęs vidurinės mokyklos, pasirodo gali būti priimtas į Aukštąją mokyklą, į Kapsuko vardo Vilniaus universitetą. Taigi, baigęs universitetą, jis turės baigti dar vidurinę mokyklą. Įdomu, kaip Universitetas šį klausimą išspręs, kada Urbanavičius baigs universitetą. Tiesą pasakius, dabar labai lengva gauti ir vidurinės mokyklos baigimo atestatą. Šiek tiek kainuoja. Urbanavičius šį ~~tą~~ dalyką labai lengvai išspręs. O kaip išspręs, apie tai bus galima vėliau parašyti.

Jau vėloka. Beveik pirma valanda, aišku, kitos dienos. Reikia baigti ir bandyti migti.

Spalio 6 d.

Šiandien rengiausi važiuoti į Vilnių. Jau savaitės pradžioje „Tiesoje" buvo paskelbta, kad šiandien „Fauste" dainuos

Kučingis. Nežinau, kaip į tai reagavo vilniečiai, tačiau jau prieš keletą dienų kauniečiai buvo užsakę 120 bilietų, o vėliau, gal būt, ir dar daugiau. Česas rašė, kad bilietus skirstė pagal užsirašymo eilę. Buvo sunku gauti. Mums gavo. O vakar vakare atsiuntė telegramą, kad „Faustas" nuimtas. Pabūgo. Ir iš tiesų, gali kilti demonstracija, kaip grįžusiam iš Sibiro. Nereikėjo tada skelbti, kad Mefistą dainuos Kučingis. Būtų apsėję ir be tos reklamos. Ir be to daug kas būtų norėję ir Kučingio balsą paklausyti, nes tai ne stalininės premijos laureatas, Sipavičius, kuris patsai įsiprašo į tuos laureatus.

Jei jau Kučingį priėmė į operą, vis viena dieną anksčiau ar vėliau jisai turės dainuoti. Tada žmonių taip pat susirinks. Ir vėl gausis tokia pat padėtis, kokia galėjo būti šiandien.

Prieš trejetą dienų mūsų bibliotekoje įvyko vadinamoji atestacija. Pirmininkavo Jurgaitis, dabartinis kultūros-švietimo įstaigų viršininkas. Ji atlikau labai greitai. Paprašė pasakyti mano pageidavimus. Pasisakiau, kad norim dirbti bibliotekai, o ne Knygų Rūmams. Pirmiausia ir esančią netvarką su skyriaus darbais. Juk rankraščiai visai neparengiami. Savus korektūrą, tenka taisyti patį rankraštį. Juk iš pirmųjų spaudinių pasiliko tik sudarytojo pavardė. Tas ypač tinka Lagauskienei. Bet ji nenusimena ir po senovei yra drąsi. Kartą man pasisakė, kad su savo žydiška ~~bieznia~~ nosim visur praslysianti; akiplėšiškumo jai užtenka. O Jomonis iš įgimto jau skubotumo nieko tinkamai neparengia. Žiūri, kad būtų daugiau išleista ir kad galėtų pasigirti savo darbštumu. Čislom po-bolše, cenoj po-deševle.

1956. spalio 7 d.

Prie anksčiau surašytų Ulpio privačių laiškų, reikia būtinai įsirašyti ir Knygų Rūmų oficialų raštą

„Lietuvos TSR Knygų Rūmai. Vilnius, Rašytojų g-vė Nr. 6

„Nr 1025. 1956 m. rugsėjo mėn. 3 d.

„Lietuvos TSR Valstybinės Bibliotekos direktoriui

„Lietuvos TSR knygų rūmai gauna iš Jūsų dalį kortelių „Tarybinės lituanikos metraščiui" sudaryti. Neseniai knygų rūmai patikrino dalį atsiųstų kortelių su šaltiniais ir pasi-

rodė, kad kortelėse paliekama daug įvairaus pobūdžio klaidų. Taip, pavyzdžiui, autorius duotas „Тункевичюс И.Н., o turi būti „Тункевичюс И.И.“. Antraštė „Воодушевленные решением XX съезда“, turi būti „Воодушевленные решениями XX съезда“. Šaltinis „Автомобильный транспорт“, 1956, № 23. Turi būti № 3. Antraštė „Почин машиниста Зубкуса“. Turi būti „Почин машиниста П. Зубкуса“. Antraštė „В Братской Литве“, turi būti „У наших друзей в Братской Литве“. Kortelėse daug aprašo, klasifikavimo ir anotavimo klaidų.

„Antai „Металлург“ vietoj „Запорожсе“ nurodyta „Закарпатсе“. Kai kurios kortelės atsiunčiamos visai nenurodant šaltinių. Aiškiai nedėtina medžiaga, kaip socialistinių lenktynių eigos lentelės, skiriama prie dėtinos medžiagos.

„Pirmasis Jūsų atsiųstų lituanistikos kortelių patikrinimas rodo, kad būtina korteles redaguoti panaudojant šaltinius. Spaudos darbe turi būti kuo didžiausias tikslumas.

„Kadangi lituanistikos metraštis rengiamas Knygų rūmų

ir Respublikinės bibliotekos, tai biblioteka turėtų taip pat susirūpinti ir imtis priemonių netikslumams pašalinti.

„Jei jus apsunkina lituanistikos spaudos aprašymas ir redagavimas, Knygų rūmai siūlo, kol nėra Vilniuje pilno privalomojo egzemplioriaus, bibliotekai vykdyti tik lituanistikos atranką ir vieną kartą per mėnesį lituanistinę spaudą atsiųsti Knygų rūmams aprašymui. Knygų rūmai gautą spaudą tuoj pat aprašytų ir po dviejų-trijų dienų grąžintų Kaunui. Tas sutaupytų bibliotekai nemažą laiko, nes nereikės aprašyti, spausdinti mašinėle ir redaguoti.

„Prašome Jūsų skubaus atsakymo tuo reikalu.

„ %. Direktorius (-A. Ulpis) Pasirašė Cybas“.

Aš šiuo laikau, kad tai yra rafinuoto nekorektiškumo raštas. Pasirašo rugsėjo 3 d. Pasirašo Cybas. O rugsėjo 5 d. jau Ulpis rašo kitą laišką, kad jiems padėčiau. Ir po to vėl sulaukti panašų nekorektišką raštą. Jau užteks. Aš nemanau jiems talkininkauti. Turi nemažai žmonių; gali ir patys dirbti.

Aš parengiau neaiškiplėšišką atsakymą. Turinį čia išdėstau. LTSR Valst. Resp. Biblioteka visą laiką siekė, kad analizuojame aprašė būtų vieno nusistatymo su Knygų Rūmais. Tuo

reikalu biuro siūloma sukviesti pasitarimą, kuriame dalyvautų abiejų suinteresuotų įstaigų darbuotojai. Biuro patiektos mūsų pastabos dėl Knygų Rūmų naujai sudarytų taisyklių. Biuro nurodyta, kurie mūsų darbuotojai atvyktų į pasitarimą (aš, Tomonis ir Freidheimas). Biuro net lyg susitarta dėl laiko. Tačiau Knygų Rūmai nuo tokio pasitarimo nusišalino ir per keletą metų nerado laiko pasitarimą sukviesti.

Vien tik raštais sunku pasiekti vienodo nusistatymo. Todėl ir yra skirtumų tarp mūsų ir Knygų Rūmų pažiūrų.

Knygų Rūmų rašte Nr 1025 nurodyti kai kurie klaidingi kortelių aprašai. Vieni jų kilo ne dėl visai akylaus mano kortelių korektūros. Kitas antraštes vargu ar galima laikyti klaidingomis, nes TASS'o žinutes dienraščiai įvairiausiai pavadina, o aš parenku tą, kuris dažniausiai vartojamas.

Manau, ar tik Knygų Rūmai ne per griežtai vartoja sakinius: „Kortelėse daug ... aprašo klaidų", „Kortelėse paliekama daug įvairaus pobūdžio klaidų". Aš nesu pasiuntęs Knygų Rūmams nei vienos kortelės su ne-

išspausdintais rašiniais, o Knygų Rūmai mums tokių atsiuntė, pavyzdžiui kad ir Reimerio knygos recenziją, išspausdintą rinkinyje „Stavropol" (turėtų būti „Stavropolje"). Tokia recenzija niekada nebuvo išspausdinta.

Manau, kad ir medžiagos dėtinumo klausimas taip pat yra subjektyvus dalykas. Manau, kad Baltarusijos ir Lietuvos soclenktyniavimo lentelės yra dėtina medžiaga, nes lentelėse viskas nurodyta %%.

Aš nemanau, kad autorinės ir visokios kitos rodyklės yra lituanika. Tai tik tingėjimas nors ir pagal visokias rodykles surašyti tikrą lituaniką. Jei knygoje išspausdintas tik vienas žodis, pavyzdžiui „Kaunas", „Vilnius", „lietuvis", „Lietuva", tai nėra jokia lituanika.

Knygų Rūmai pareiškia, kad jie gauna iš manęs dalį lituanikos kortelių. Juk aš peržiūriu keleriopai daugiau spausdintos medžiagos, negu Knygų Rūmai. Nėra ko jiems tokių nesąmonių pasakoti.

Nori, kad aš būčiau Knygų Rūmų bernu. Surašyčiau, o jie, lyg ponai, nurašytų.

Geriausia išeitis būtų, jei Knygų Rūmai atsiųstų į

bibliotekų vieną savo darbuotoją, kuris ne tik medžiagą nusirašytų, bet ją ir susirastų. O aš dirbčiau savo tiesioginį darbą mūsų bibliotekoje.

Mano nuomone, tai būtų geriausias atsakymas.

Freidheimas yra kiek kitos nuomonės. Jis norėtų griežčiau atsakyti. Esą mūsų biblioteka pati galėtų leisti lituanikos metraštį.

Nežinau, kaip išspręs. Bet per ilgai sprendžiama.

Aš nenoriu rodyti esąs užsigavęs. ~~Ši~~ Šiuos metus aš dar baigsiu. Būtų negražu ir neišsiaiškinta čia pat darbą nutraukti. O nuo 1957 metų tegul jau dirbs Knygų Rūmų darbuotojai. Vieno žmogaus jiems neužteks. Tada pamatys, kad neverta rašyti panašaus rašto.

Dar tuo pačiu reikalu.

Seniau panašių raštų nebuvo rašoma. Kai būdavo sudarytas eilinis „Tarybinės lituanikos metraščio" Nr, tai Knygų Rūmai atsiųsdavo mums jo nuorašą. Be to, parašydavo, kas jiems yra neaišku, abejotina. Ir savo pusės prašydavo pasisakyti dėl Knygų Rūmų aprašų. Būdavo ir mano klaidų. Nieko stebėtino. Kai daug skaitai, tai berašydamas nori parašyti vieną, o parašai kitą. Atbunka sąmonė. Kartais berašant, pastebi klaidas, o kartais jis nepastebi. Taigi mes vienas kito tikrindavome, taisydavome. Iš viskas būdavo tvarkoje. Ir aš darydavau klaidų. Ir Knygų Rūmai nebūdavo neklaidingi. Pas juos aš dar daugiau rasdavau klaidų.

Knygų Rūmai lituanikos metraštį pavedė Kurlianskui. Tas, matyti, ir parodė savo didelį nusimanymą. Knygų Rūmai jau pradėjo <u>tikrinti</u> mano lituanikos korteles, kaip rašo savo rašte Nr 1025. O pirmiau tą dalyką mes žmoniškiau spręsdavome.

Gal būt, vėl kartosiuos. Mane tas užgavo.

Man bus sunkoka nuo tojo mėgiamojo darbo atsisakyti. Aš jį ir toliau dirbsiu, kaip dirbau. Bet jau ne Knygų Rūmams, o sau.

1956.X.8.

Dėl „Fausto" jau aiškėja. Daugiausia pasidarbavo Kipras Petrauskas. Buvo dar didesnė demonstracija, negu kad būtų dainavęs Kučingis. Agnutė Vilniuje. Kai ji grįš, tada susirašysim. „Faustas" buvo pakeistas „Pilėnais", bet

ir tas dalyko neišgelbėjo. Į sceną buvo mesta kiaušiniai, agurkai. Pasipiktinę ir visi artistai. Petrauską nušvilpė. Jis jau bus palaidotas. Parašysiu plačiau, kai grįš Agnutė:

1956.X.10

Aš dabar neatsimenu pavardės mergaitės, kuri sudarė Janonio bibliografiją. Dabar ji yra Šiaulių viešosios bibliotekos vedėja. Tai buvo jos diplominis darbas, baigiant Vilniaus universiteto Bibliotekininkystės skyrių. Mergaitė padėjo daug darbo. Pas mus Bibliografijos skyriuje tas jos darbas gulėjo ilgai. Mat, Tomonis redaguoti geriau parengtus darbus, prie kurių reikia mažai pridėti darbo. Kiek vėliau Žukas nusimanė jį papildyti. Surado keletą dalykučių provincijos spaudoje. Ir turi drąsos, kad šią rodyklę apie Janonį sudarė ne tik toji mergaitė, bet ir jis. Akiplėšiškumas, ir tiek.

Jau patsai Žukas atsitiktinai pateko į bibliografijos dėstytojus. Jau tada Vilniuje buvo paplitęs anekdotas. Esą, baigęs Universitetą Žukas žinojo, kad yra biografija, bet bibliografijos žodis jam buvo svetimas. Matyti, ne tiek lengva jam buvo patekti į lietuvių literatūros katedrą, todėl pasirinko bibliografiją, nes tam buvo reikalingas josios dėstytojas.

Gal kitą kartą apie Žuką ir daugiau parašysiu.

Dar dėl kito bibliografo, Čyžo. „Tiesoje", o taip pat „Literatūroje ir mene" jis išspausdino rašinuką apie Janonio knygas, išspausdintas kitomis kalbomis. Ir parašė, kad 1956 metais Janonio raštai buvo išspausdinti Maskvoje rusų kalba. Nors užsimuški, bet niekas tokio leidimo nežino. O dar jis drįsta pasirašyti tąjį 1025 raštą. O yra Knygų Rūmų direktoriaus pavaduotojas mokslo reikalams. Ir moko mus.

1956.X.11

Apie K. Petrauską ir nerašysiu. Agnutė plačiai viską susirašė. Aišku tas, kad visą košę užvirė Kipras. Priežasties nesuprasi. Pavydas ar kas, kad Kipro žvaigždė sumažės.

Dar dėl Kipro. Čia dienoraštyje palieku iš anų laikų Kipro Petrausko tualetinio muilo įvyniojamąjį popierėlį. Aišku, už tai jis iš Bezaro firmos paėmė pinigus.

Gaila, kad neišliko Kipro papirosų dėžutė.

Visais laikais bandė pelnytis, kaip tik išmanė.

Dabar girdėti, kad valdžia jam nori statyti namus. Gal bus ir teisybė, nes prisimeilino. Pirmiau mokėjo pataikauti.

Smetonai ir aplamai tautininkams, o dabar politinį kursą labai pakeitė. Moka ir mūsų CK didžiūnams įtikti.

X 12.

Bimba „Laisvėje" Nr. 176 parašė šiek tiek apie Pašukanį. Žinojau, kad lietuvis, bet daugiau mažai ką žinojau. Bimba rašo, kad jis mokėsi Maskvos universitete drauge su Jonu Šliūpu. Baigė teisių fakultetą ir ilgus metus buvo atsakingose pareigose tarybinėje santvarkoje, nes į revoliucinį sąjūdį įsijungė dar jaunas būdamas.

Turiu keletą jo knygų rusų kalba. Bimba pareiškia nuomonę, kad „dabar tie jo veikalai taip pat bus atsteigti, išleisti naujoje laidoje".

Užsirašau tik jo mintis.

X 23

Petrauskas, žinoma, Kipras, už dalyvavimą 1905-1907 metų revoliuciniame sąjūdyje apdovanotas kažkokiu ordinu.

Suprantu dar Miką, jo brolį. Tas buvo sąmoningesnis. Nesusivokiu, kiek Kipras dalyvavo 1905-1907 m. revoliucijoje.

Nesididžiuodamas ir aš įsirašyčiau dėl savęs. Žinoma,

metai skirtingi. Kipras vyresnis. Pilnai sutinku, kad jis galėjo sąmoningiau galvoti negu aš. Aš to nesinau, atsimenu save 1905 metais. Tada man buvo 8 metai, gal būt ir devinti ėjo. O tojo amžiaus vyrukai labai spėitnūs. Panašus pramuštgalvis buvau ir aš. Gal būt kada nors ir tuos laikus prisiminsiu. Bet šiuo atveju man rūpi mano „revoliucinė" veikla, kuri ar tik nebuvo panaši į Kipro Petrausko revoliucinę veiklą.

Tėvo alinė buvo greta anuo metu vadinamojo magistrato (gerai atsimenu, burmistru buvo Rozmerskis). Prie tojo magistrato buvo išlipinami valdžios skelbimai, įsakymai ir panašūs popiergaliai. Aš irgi jau tada buvau „susipratęs". Prie magistrato iškalina kažkokį skelbimą. Revoliucinis sąjūdis. Tokiems raštams ypač rankos niežėjo. O aš didelis revoliucionierius. Atsimenu, susitariu su savo broliu Edmundu. Jis dažniausiai saugodavo, o aš eidavau nuplėšti. Didelis karžygiškumas. Nepaprastas revoliucinės sąmonės pasireiškimas. Manau, nei kiek ne mažesnis negu dabar pas Kiprą Petrauską.

O ne taip seniai, vokiečių okupacijos laikais, panašiai

nusilipindavau gan vokiečių iškabinamus kai kuriuos skelbimus, kurių trūkdavo mano rinkinyje. Ypač gerai būdavo nulipinti, kai palydavo. Tada lengviau būdavo galima nuplauti klijus.

Lenkai rimtai pasiryžo nusikratyti rusų globos.

1956.X.24

Kad nedingtų, įsirašau ir šį Ulpio laišką:

„Gerbiamas drg. Steponaiti,

„Drg. Čyžui išėjus atostogų negalėjau išvykti iš Vilniaus, todėl savo kelionę į Kauną turėjau atidėti.

„Man labai nemalonu buvo išgirsti, kad Jūs labai įsižeidėte dėl Knygų rūmų mano atostogų metu lituanikos reikalu parašyto laiško. Sutinku, kad laiško forma galėjo būti kitokia, bet iš esmės tuo laišku mes norėjome atkreipti Bibliotekos vadovybės dėmesį į Jūsų dirbamą lituanikos darbą, kad Jums būtų suteikta pagalba. Kiek girdėjau, visą lituanikos darbą atliekate Jūs vienas. Manau, kad tai nenormalu ir tikiuos, kad Jūs taip pat sutiksite su manimi, kad kiekvienas bibliografinis darbas būtinai reikalingas redagavimo. Aš siūlyčiau, kad kuris nors

iš Bibliotekos darbuotojų surašytų korteles, o Tamsta jas turėtumėte tik atredaguoti.

„Be to, kiek teko kalbėti su Bibliotekos vadovybe dėl lituanikos darbo, vis girdėdavau nuolatinius nusiskundimus, kad Biblioteka apkrauta darbais ir todėl nori nuo lituanikos darbo atsikratyti. Todėl mūsų laiške yra ir pasiūlymas, kaip šį darbą Bibliotekai palengvinti.

„Drg. Steponaiti, Jūsų indėlis į lietuviškosios spaudos tvarkymą, o ypač lituanikos, yra visiems gerai žinomas ir todėl Jūsų bendradarbiavimas yra labai brangus, ir aš jo nenorėčiau nustoti. Aš dažnai pagalvoju, ypač pradėjus tvarkyti senosios lietuviškosios spaudos bibliografiją, kad Jūsų nuolatinis darbas Knygų rūmuose būtų labai pageidaujamas.

„Todėl manau, kad asmeniškai susitikę, visus nesusipratimus išsiaiškinsime ir surasime bendrą kalbą mūsų krašto spaudos tvarkymo reikalu.

„Su gerbiant Ant. Ulpis

„Vilnius, 1956.X.17 d."

Nenuoširdus laiškas. Nori sušvelninti oficialaus rašto turinį.

Galėjo laiko pagalvoti. Juk ir anas raštas, aišku, su kieno žinia ir pritarimu rašytas. Nėra ko vingiuoti. Juk jie turi tiek daug darbininkų, o nori, kad be manęs mūsų Biblioteka jiems dar vieną paskirtų. Nemokėjo mano darbo vertinti; tai teks ir patiems gailėtis.

1956 X 30

Vengrams sekasi kur kas sunkiau.

~~[illegible]~~

1886 metais Plymouthe buvo ~~pastatyta~~ suvaidinta lietuviškoji komedija „Be sumnenes, arba kaip ant svieto einasi". Tai buvo pirmas lietuviškas spektaklis Amerikoje.

1956 X 31

A. Bimba „Laisvės" Nr. 194. spalio 5 d. rašo:

„Chruščiovo ir Tito vakacijos ir kelionės paskutinėmis dienomis apdengtos kažin kokia kvaila slaptybe.

„Argi toks dalykas paslepiamas? Ne, negali būti paslapties.

„Kodėl nepaskelbta viešai ar atvirai apie tai ir kodėl buvo tartasi?"

Bimba su Mizara nėra pilnai susipratę. Gyventų čia, tai greitai susiprastų.

1956 XI 3

Per Vėlines nuvažiavome į Petrašiūnus. Ten irgi gražiai atrodė. Tik kad blogas susisiekimas. Grįžome prieš 21 val. Prie Kauno kapų gražiai atrodė. Iš kitos pusės sustojusi rikiuotėje milicija. Ir bemaž apie visus kapus.

Apie vidurnaktį žmonės iš kapų išsiveržė į Lenino prospektą. Ėjo Laisvės alėja iki Vykdomojo komiteto. Milicijos neužteko, tai palydėti pakvietė kariškų dalinį. Aš nemačiau, nes jau miegojau. Matyt, aprašys tie, kurie matė.

Kiek galima suprasti iš visokių kalbų, tai Vėlinėms rengtasi jau iš seniau. Kas rengėsi - man neaišku. Bet gerokai rengėsi ir milicija. Jei tai tiesa, tai jos buvo atvežta net iš Minsko. Nors negaliu to tvirtinti.

Matyt, būta nemaža ir provokacijos. Kapuose prie paminklo kalbėjo vienas saugumietis - jis jį pažino.

1956. XI. 22

Šio mėn. 8 d. nuėjau į 2-ją miesto ligoninę. Vakar grįžau. Norėjau pasitvarkyti širdį, bet dėl jos nepagulėsi, todėl išoperavo išvaržą. Norom nenorom keletai dienų buvau pririštas prie lovos.

Ligoninėje parašiau ir pasiunčiau šį pareiškimą mūsų bibliotekos direktoriui, [redacted] o nuorašą A. Ulpiui.

„Atrenkant tarybinę lituaniką vyko kai kurių nesklan-dumų, kilusių svarbiausia dėl tos priežasties, kad Knygų Rūmai nusišalino nuo bendradarbiavimo su mūsų biblioteka — iki šiol neaptartos net prieš dvejetą ar trejetą metų pa-rengtos tojo darbo taisyklės. Todėl yra iki šiol neišly-gintų skirtumų, dėl kurių Knygų Rūmai, raštu Nr. 1025, padarė man nekorektiškų priekaištų.

„Jaučiu, kad vienam asmeniui dirbti tąjį darbą yra sunku. Todėl prašau leisti man dabaigti peržiūrėti 1956 metų dienraščius. 1957 metų dienraščių peržiūrinė-jimą pavesti Knygų Rūmams, kurie tam reikalui turėtų paskirti vieną savo darbuotoją. Darbo jam užteks.

„Aš ir toliau žiūrinėsiu knygas, žurnalus ir tęsti-nius leidinius, nes juose yra daugiau mūsų bibliotekos skaitytojams aktualios medžiagos. Tam darbui galėsiu skirti didesnį dėmesį.

„Dėl mano susirgimo šių metų lituanikos at-rinkimas bent kiek užtruks.

„Prašau atitinkamo Tamstos patvarkymo.

„1956.XII.14. Kaunas"

Ulpiui dar parašiau asmeninį laišką, kuriame atvirai ir nuo-širdžiai viską išpasakojau. Žinoma, jam nepatiks. Bet man jau nusi-bodo tasai mano nuolatinis išnaudojimas.

Agnutė vakar buvo pas brolį Kazulį. Jis serga. Jie gy-vena apie Minties ratą, dabar kažkaip kitaip vadina. Pasakojo, kad praeitą sekmadienį apie pusantro dešetko rusų moksleivių užpuolė 2 mūsų studentus. Mušė lazdomis, sakydami, — mušti lietuvius, šit jums Vengrija! Tai tarybinių tautų draugystės pavyzdys.

Rytoj turėtų įvykti Petro Rimšos 75 metų amžiaus ir 50 metų kūrybinio darbo minėjimas. Valdžia ilgokai dvejojo. Pagaliau įsakė minėjimą surengti mūsų bibliotekoje. Minėjimas būtų viešas. Bet šiandien paaiškėjo, kad minėjimo nebus. Valdžia pati savęs bijosi. Rimša ko gero gali ne taip pasakyti, kaip jie nori. O jau buvo išspausdinti kvietimai. Vilniuje per Žmuidzinavičiaus minėjimą studentai jį kilojo, sakydami Tegyvuoja senoji Lietuva! Tas bent galėjo prisidėti. Netrukus pradės savo šešėlio bijoti.

1956. XII. 4

Kolūkių pirmininkai pavidarė iš dalies pasipelnymo vieta. Pirmininkais skiria žinomus išeikvotojus, iš tai nubaustus ir sėdėjusius kalėjime. Imkime kad ir į mūsų butą per prievartą įsibrovusį Vobolį. Už išeikvojimus, nežinau (dešimčiai) kelėtu metų buvo nubaustas. Kai kriminalistams buvo paskelbta amnestija, paleido ir jį. Turėjo menkai apmokamą darbą. Vos suvesdavo galus su galais. Kiek atsigielė, kai jį paskyrė į alaus bravorą Savanorių prospekte. Ten jis supirkinėjo miežius. Jau pradėjo gyventi gerai. Iš kurio laiko paskyrė kolūkio pirmininku į Rumšiškes (Rumšiškės). Iš karto atkuto. Iš šiaip buvo nutukęs, bet dabar daugiau sveria negu lašininė kiaulė. Taip pat ir jo žmona. Kaune gerdavo, bet dabar, matyti, dar daugiau geria. Bet samogonui pirkti nereikia tiek daug pinigų.

Kai pradėjo kolūkyje pirmininkauti, tuojau pradėjo apsipirkinėti. Nenorėjo bute parodyti, kad pinigai iš kolūkio „gaunami". Tai žmona čia pariskelbė, kad išlošė obligacijomis. Nusipirko sau auksinį laikrodį, dar auksinių daiktelių, pasisiuvo drabužių, aprėdė suplyšusius du vaikus. Gyvena

puikiausiai. Žmona net mažai pradėjo dirbti audimo fabrike Jonavos gatvėje. To jo fabriko direktorius, jos dėdė. Todėl ir galėjo keletą mėnesių nedirbti. Ko gero, gal ir atlyginimą gaudavo. Įmonių direktoriai daug ką sugeba pravesta, – kartais ir „negyros dūšios" atlyginimą gauna. Pats Vobolis ingi šiek tiek apsirengė. Be kito ‡ įsigijo akinių paltą, automobilį. Statosi Rumšiškėje namus.

Kitas atsitikimas. Šakių Vykdomojo komiteto pirmininku buvo Jančatos. Gyveno vargingai. Kai anais metais pravėjo [redacted] propaganda, kad atsakingi darbuotojai vyktų pirmininkais į kolūkius, tai ji ingi pareiškė norą. Jį paskyrė Marytės Melnikaitės kolūkio pirmininku, netoli Telgandiškio. Šią vasarą aš ten gyvenau apie dvejetą savaičių. Atvyko nuskurę, su tik ne 6-7 vaikais. Dabar jau visi atkutę. Kiaulių fermos vedėjas visą atokaitomybę nešiojasi kišenėje. Kolūkio pirmininkui retkarčiais atsiunčia gyvą ar jau papjautą kiaulę.

Į metų galą kolūkis nupirko iš kolūkiečių karves, regis apie 20-30. Kažkas buvo netvarkoje, kad atvyko komisija pirkimą patikrinti. Mat iš kiekvieną nupirktą

karvę po 300-500 rublių teko pirmininkui ir jo sėbrams. Susekė. Prasidėjo kalbos. Kai kurie karves pardavę kreipėsi, kad jiems sumokėtų nedamokėtus pinigus. Kai kuriems sumokėjo.

O kiek yra nežinomų nesąžiningumų. Bet kolūkio pirmininkas, nors ir mažamokslis, tačiau partinis. Daugiausia gaus partinį papeikimą ir po senovei vogs. Kolūkiečiai po senovei vargs ir neturės savos duonos.

XII 5

Apie tuos Urugvajaus lietuvius daug ką pripasakoja. Visko nežinosi. Bet moka apdumti jiems akis. Prisiminti galima nors keletą įvykių. Jie buvo nuvesti į saldainių fabriką. Saldainių kainos buvo padėtos visai kitos. Kilas, kurį pardavinėja po 50 rublių, buvo parduodamas po 3 rublius. Kas tuo laiku ten buvo ir turėjo pinigų, galėjo nusipirkti.

Buvo nuvesti į medžiagų krautuvę. Kainos nupigintos 10 kartų. Dūmė akis, kiek įmanė.

Bloga tik vienas. Du urugvaječiai vakare sumanė iš „Metropolio" viešbučio nueiti į restoraną. Atstumas mažas, labai mažas. Tačiau Kauno žulikai sugebėjo iš vieno atimti laikrodį. Dabar galvojama, ar tai buvo kriminalinis apiplėšimas ar politinis. Labai gaila, kad jį visai nenurengė, kas Kaune dažnai įvyksta, ypač žiemą, kai naktys ilgos.

XII 6

Apie 10 val. atėjo trys milicininkai (du su šautuvais) tikrinti pasus. Tas tvarkoj. Įdomesnė būtų užkulisinė pusė.

Jau prieš keletą dienų buvo užėjęs Namų valdytojas ir klausė ar mūsų bute gyvenanti Keršulytė nelaiko neregistruoto vyro, kuris pas ją gyvena nava keletą metų. Per daug dora yra Bronelė, kad ją būtų galima net įtarti.

Šiame rajone padažnėjo apiplėšimai. Net į mūsų kiemą vieną buvo įsivesta ir apiplėšta. Panašiai įvyko kieme prieš mus. Tai tik tas, ką mums pavyko sužinoti, išgirsti. Matyti, šiame rajone apiplėšimų buvo nemaža. Todėl ir pradėjo ieškoti. Įtarė ir mūsų namus. Išrodo, kad turėjo pagrindo. Čia tai galiu įrašyti, o viešai pasakyti nenorėčiau, nes nenorėčiau, kad vakare mane pr-

mušty. Mūsų namo sargai, Sydekauskai, gal būt ir padorūs žmonės, bet už jų vaikus galvos nedėčiau. Ypač už Edmundą. Jis ar tik neprisidėjęs tų plėšikų gaujai, kuri veikia šiame rajone.

XII. 8

Šiandieninėje „Tiesoje" įdėtas Kazimiero Stasiulio nekrologas. Ta proga noriu parašyti, kokiu su juo teko susidurti. Jis dirbo Partijos istorijos institute moksliniu bendradarbiu. Institutas sužinojo apie kai kurios mano komunistinės literatūros rinkinius. Prašė juos perleisti. Apie tai man parašė 1947 m. lapkričio 14 d. raštu Nr. 20/34

„Gerbiamas drg. Steponaiti!

„LKP(b) CK Partijos Istorijos Institutas MEŠI prie VKP(b) CK Filialas kreipiasi į jus ir prašo perduoti Institutui Jūsų turimą istorinę medžiagą (atsišaukimus, brošiūras ir kt.), vaizduojančią ~~istor~~ revoliucinę veiklą Lietuvoje.

„Žinodami apie Jūsų norą atnešti naudą Lietuvos revoliucinio judėjimo istorijos tyrimui ir jos teisingam atvaizdavimui, mes reiškiame viltį, kad Jūs aktyviai dalyvausite šiame svarbiame ir naudingame Lietuvos

istorijai darbe ir perduosite jūsų turimą medžiagą (už kompensaciją) LKP(b) CK Partijos Istorijos Institutui MEŠI prie VKP(b) CK. filialui.

Pasirašė direktoriaus pav. Goriačovas.

Atidaviau, nes reikėjo pinigų. O čia prasidėjo kalbėti apie netrukus turimą pravesti piniginę reformą. Tuomet aš gavėiau kapeikas. Bet 1947 m. gruodžio 8 d. gavau raštą Nr 20/39

„Gerbiamas drauge Steponaiti!

„Literatūrą gavome tvarkoje ir dėkojame. Kadangi artimiausiu laiku laukiame piniginės reformos, tai manome atsilyginti su jumis po piniginės reformos, kad Jūs neturėtumėt nuostolių.

„Su pagarba K. Stasiulis".

K. Stasiulis parisašė kaip einąs Instituto direktoriaus pareigas.

Piniginė reforma buvo pravesta gruodžio mėn. gale. Jug Stasiulis neturėjo teisės rašyti man panašaus turinio laiško, nes tai paslapties išdavimas.

XII.9

Manau, kad būsiu apsirikęs, kai užsirašiau, kad Krugrajaus lietuviams lankantis įmonėse ir krautuvėse buvo žymiai sumažintos prekių kainos. Per lengvai tam patikėjau. Ir lietuvių tarpe yra tokių, kurie gyvena, kad tik blogiau pavaizduotų padėtį.

~~[illegible]~~ XII 15

Kanauninko Stankevičiaus laiškas buvo išspausdintas jau seniau. Čia jį įsilipinu:

Lietuvos katalikų bažnyčia atsako šmeižikams

Jėgos, ginančios taiką, ir jėgos, kurstančios karą, pradeda lemiamą kovos fazę. Visi tie, kurie ruošia karą, nesiskaito su priemonėmis. Prasimanymai, melas ir šmeižtas — tai žinoma kurstytojų logika. Ir prieš siųsdami bombonešius, jie siunčia šmeižikus.

Šiuo metu jų šmeižto auka tapo Vengrija. Čia karo kurstytojai, matyti, nusprendė sudaryti karo židinį. Ir kad pateisintų pasaulio visuomenės akyse savo bombardavimus Egipte, kurstytojai skleidžia šmeižikiškus gandus apie vengrų deportavimą į Tarybų Sąjungą ir pan.

Bet melas ir šmeižtas niekuomet neatnešė laimės žmonijai. Gyvenimą kuria ne grobikiški griovimai, žudynės ir gaisrai, o sąžiningas ir kuriamasis darbas taikiomis sąlygomis.

Aš, kaip krikščionių religijos atstovas, kaip Tarybinio ir respublikinio taikos gynimo komitetų narys, Dievo vardu reikalauju, kad visus gyvybiškai svarbius klausimus valstybės spręstų per pasitarimus teisybėje ir taikoje.

Kanauninkas, daktaras J. STANKEVIČIUS, Kauno arkivyskupijos, Kaišiadorių ir Vilkaviškio vyskupijų valdytojas, Tarybinio ir Lietuvos respublikinio taikos gynimo komitetų narys.

Komjau[nimo] Tiesa 1956. XI. 25

Stankevičiaus laiškas ar raštas buvo išspausdintas „Tiesoje", taip pat ir „Komjaunimo Tiesoje". Apie šį raštą

laišką ar raštą, Stankevičius sužinojo tik ~~[illegible]~~ perskaitęs jį „Tiesoje".

XII 16

Dar dėl Stasiulio. Bet ne tiek ne dėl jo, o gen. Karvelio. Metai gali būti 1947. Tada ar tik aš dar nedirbau Knygų Rūmuose, nors užtikrinti negaliu. Upis sakė, kad labai sunku gauti maisto korteles. ~~Bet~~ Jis ~~sakosi~~ turįs gerą vardą Ministrų Taryboje ir gavo man maisto korteles Ministrų Tarybos valgykloje (dabar ten yra paštas).

Vieną pavakarę užėjau pavakarieniauti. Pamačiau, kad prie vieno staliuko sėdi gen. Karvelis su kažkokiu civiliu. Su Karveliu buvome geri draugai iš senesnių laikų. Neiškentęs, ir priėjau. Karvelis mane pažino. Pasibučiavome. Tada ~~ir s~~ pažinau ir Stasiulį. Bet tas pasibučiavimas su Karveliu buvo kažkoks svetimas. Manau, ne tik man, bet ir jam.

~~Gal~~ Būt verta prisiminti ir senesnius laikus. Buržuaziniais laikais aš su Karveliu gerai, net labai gerai gyvenau.

Nepasakysiu dabar datos. Metai buvo ar tik ne 1940, kada Vilnius buvo perduotas Lietuvai. ~~Ate~~

Sovietiškosios kariuomenės daliniai įžygiavo į Vilnių. Aš irgi nuvažiavau pasižiūrėti. Sustojau ar tik ne „Versalio" ar kuriame kitame viešbutyje (manau ar tik ne dabartinis „Vilnius"). Gretimame numeryje ~~sto~~ apsigyveno buvęs Kauno komendantas . Sutarėme nueiti pas Kavelį. Paėmėme litrą degtinės ir nuėjome. Išsigėrėme. Paskirta parado repeticija. Kavelis turi išeiti. Turime ir mes išeiti: Persiskyrėme, atsibučiavome ir kits kitam pasakėme, kad neatsidurtumėme priešingose stovyklose. man ir sako, kad žinotumėme pas ką ~~kur~~ mes buvome ir ką kalbėjome.

Su Kavelin po to susėjau tik 1947 metais. Ir iki šiol su juo dar nebuvau susėjęs, pasikalbėjęs.

XII 20

Žmuidzinavičius kažkodėl nori palaikyti santykius su mumis. Jau bemaž prieš metus jis kartą apie tai man išsitarė. Ta proga pasakė, kad aš su žmona, kaip jaunesni, turime pirmi pas jį užeiti. O aš bendrai vaikštinėti ir svečiuotis nemėgstu.

Kai buvo minimas jo 80 metų sukakturei, žmona buvo nukviesta ir nuėjo. Kai sekmadienyje buvo atidaryta jo paveikslų paroda, Agnutė padovanojo savo „Ūkininkus". Tada susitarė, kad Žmuidzinavičiai ateis pas mus. Šiandien buvo. Pavaišinome.

Man įstrigo vienas dalykas. Nemeikšos butas yra lyg ir traktierius, kur visi susieina. Aš dar seniau užeidavau pas Laskevičių. Bet kai ten molator rasdavau turgų, tai nustojau belankęs. Žmuidzinavičius irgi pas juos buvoja. Kartą ar-desnėje draugystėje pradėjo kalbėti apie spiritizmą ir panašius galus. Buvo tik savi žmonės, gerai pažįstami. Už kurio laiko Žmuidzinavičius buvo pas Paleckį. Ir Paleckis jam nupasakojo, ~~kapie~~ ką tąjį vakarą buvo kalbama. Ten susieina kiek daugiau žmonių, visada atsiras judošius. Nors buvo savi ir gerai pažįstami žmonės, bet vienas jų, o gal būt ir daugiau, laikė savo pareiga ~~apie~~ visas kalbas painformuoti ir Paleckį. Gerai aš darau, stengdamasis niekur nesisvečiuoti.

XII 22

Pradedant 1957 metais mūsų Knygų Rūmai leis tik vieną metraštį, panašiai kaip baltarusiai. Ryšium su tuo Knygų Rūmai paprašė pasitarime dalyvauti ir mūsų bibliotekos

atstovą. Paskyrė Tomonį. Nežinau, ką jis ten daugiau tarėsi. Tik Tomonis pasakė, kad Ulpis irgi yra tos nuomonės, kad neverta bibliografuoti pas mus gaunamo laikraščių privalomojo egz. Aš, mat, parašiau, kad tam darbui Knygų Rūmai atsiųstų savo darbuotoją, nes jis turėsiąs pakankamai darbo. Nežinau, ar Tomonis teisingai perdavė Ulpio nuomonę. Jeigu teisingai, tai ir Ulpis yra menkas bibliografas.

Iš mūsų Ulpis parinyžo daug ką reikalauti. Duok ir duok. O kai iškeliamas klausimas, kad patys padirbėtų, tai ty darbų nereikia. Aš esu kitos nuomonės. Jei per dieną surasi keletą lituanikos straipsnių, tai darbas apsimoka. Priešingai gali samprotauti tik tinginiai.

XII 26

Pagaliau Ulpis atvažiavo. Pasikalbėjome. Aš pasakiau, kad man bus sunku dirbti su tokiais, kurie dedasi dideliais bibliografais ir rašo panašius raštus. Tegul Ulpis pagalvoja, kaip tokį dalyką išvirduoti: ar tas raštas buvo pasiųstas jo tinkamai neapgalvojus ar kaip nors kitaip. Ulpis pasižadėjo atsiųsti raštą, kuris mane patenkins.

Kalbėjomės ir kitais klausimais. Žinoma, Ulpis nėra tos nuomonės, kaip čia Tomonis pasisakė. Tomonis bendrai nemėgsta kruopštaus darbo, kurio rezultatų čia pat nepamatysi. Sudaro ką nors skubomis, o paskui tenka taisyti, lopyti. Tiesa, yra laikraščių, kurių iš tikrųjų neverta peržiūrinėti, nes juose labai mažai (net nieko) surasi mus liečiančio. Bet apie tai negali kalbėti Tomonis, nes jis su spauda (laikraščiais) nesusipažinęs.

Po pietų įvyko pasitarimas. Ulpis supažindino, kokia yra dabar pažiūra į nacionalinę bibliografiją. Ją reikia rengti ir skelbti. Tai oficiali rusų pažiūra. Ulpis dalykiškai nupasakojo respublikinių knygų rūmų direktorių pasitarimą Maskvoje.

Po jo kalbėjo mūsų Freidheimas. Geras jis žmogus. Būtų dar geresnis, kad mažiau kalbėtų. O dabar kalba tik tam, kad kalbėtų ir žarstytų gražiais žodžiais. Jo kalba buvo perdėm tuščia. Apie 19 val. aš išėjau. O jie kalbėjo ar tik ne iki 20 val.

Dėl savęs pasakysiu tik tiek, kad jei Knygų Rūmai atšauks tokį savo raštą, nanyis įsakymų (Kurliandčiko iš

Ptašeko gimnazijos) surašytą iš Čyžo neapgalvotai pasirašyto, tai aš čia tiek knygų Rūmams padėsiu. Tik, žinoma, ne tiek kiek jie norėtų. Jie turi bibliografijos žinių, tai tegul jais ir remiasi. O kada kai kame nenusimanys, tai gali atvažiuoti pas mane pasimokyti.

Persiskyrėme gražiuoju.

XII 28.

„Laisvės" Nr 230 lapkričio 27 d. išspausdinta antraštė: „Įtakingas Lietuvos dvasininkas, dr. Stankevičius, paneigė gandus apie deportavimus iš Vengrijos". Po šios antraštės duota TASS'o žinutė apie Stankevičiaus straipsnį, kuris jam pačiam sudarė netikėtumą.

1957.I.7

Savajai kolekcijai pirkau rusų kalba U. Sinklerio „Džiungles".

Apie knygos parašymą šiaip sakoma. Prieš 50 metų Upton Sinclair, dar jaunas vyrukas būdamas, atvyko į lietuvių apgyventą apylinkę, Bridgeporte, Chicagoje, kaip socialistas, norėdamas susipažinti su darbininkais skerdyklose. Vakarais ir šventadieniais jis lankėsi į lietuvių vakaruškas, restoranus, karčiamas ir panašiai. Niekam tuomet neatėjo į galvą pasiteirauti, kodėl tas vyrukas taip pamėgo lietuvius. Po kurio laiko vyrukas kažkur dingo. Jo pasigedo ir apgailestavo. 1906 m. pasirodė jo knyga „The Jungle", kurioje aprašyti skandališki nešvarumai ir žiaurūs darbininkų išnaudojimai, įvairūs sauvaliavimai Stockyarduose. Veikėjai lietuviai. Vienas laikraštininkas paklausė Sinklerio, kodėl jis pasirinko lietuvius, o ne kitos tautybės žmones. Sinkleris atsakęs: „Tie žmonės man atrodė simpatingiausi".

1957.I.10

Čilvinaitė jau seniai kalbėjo, būk Vaclovas Biržiška čion buvo nuvežęs į Viekšnius čemodanėlį rankraščių. Aš nelabai tam tikėjau, nes jei Vaclovas nuvežė dalį rankraščių, tai būtų ir man pasakęs. Per daug jau gerai gyvenome, kad būtų jam reikalas tatai slėpti nuo manęs.

Čilvinaitė grįžo iš Viekšnių. Patvirtino, kad Vaclovas iš tikrųjų dalį rankraščių buvo nuvežęs į Viekšnius ir atidavė saugoti šeimininkei. Ji ištikimai išsaugojo. Bet kai sužinojo apie Vaclovo mirtį, tai suglumo, sumišo protas. Sapnavusi Vaclovą, kuris įsakęs rankraščius sudeginti. Ji ir sudegino juos tik praėjusių metų rudenyje.

Žinoma, tų mokslų jau nebesugrąžinsi.

Kaip kartais reikalai atsitinka.

Bet Kaune, mirus Karasijai, jo duktė irgi buvo prikrovusi maišą laiškų popierių ir sudegino centriniame šildyme. O duktė – medicinos mokslų kandidatė. Karasija irgi galėjo palikti kai kurių savo užrašų.

1957.I.16

Kadangi buvau įsirašęs visą susirašinėjimą su Ulpiu, tai įrašau ir paskutinį raštą

„Nr. 54. 1957 m. sausio mėn. 14 d.

„Lietuvos Valstybinės Respublikinės Bibliotekos direktoriui drg. Vabanavičiui

„Nuorašas: drg. V. Steponaičiui

„Lietuvos TSR Knygų rūmai savo raštu 1956 m. rugsėjo 3 d. Nr. 1025 neturėjo tikslo užgauti Bibliotekos darbuotoją drg. V. Steponaitį, bet norėjo atkreipti vadovybės dėmesį į nenormalią padėtį, kuri susidarė vienam drg. V. Steponaičiui peržiūrint ir nurašant medžiagą lituanikos metraščiui. Sutinkame, kad kai kurie mūsų laiško išsireiškimai galėjo būti kitokie, bet mes

neturėjome tikslo užgauti dirbančius draugus, o tik siekėme, kad metraštis išeitų iš spaudos kiek galint tikslesnis. Todėl prašome nepykti ir mums dovanoti.

„Direktorius Ant. Ulpis"

A. Ulpis prie šio rašto pridėjo ir asmeniškai man rašytą laišką. Jis neįdomiausias. Prisipažįsta, kad pavėlavo ir šį raštą pasiųsdamas. Taip pat pavėluos prisiųsti lituanikos parinkimui instrukcijos projektą (jau daugiau dviejų metų pavėlavo), taip pat, kad neatsiuntė šiais metais išrašytos periodikos sąrašą.

Dar priduria: „Drg. Vabanavičius pranešė man apie liūdną V. Biržiškos rankraščių likimą. Kas kaltas?".

Regis, su Vadovu gerai susipykau. Nesuprantu, kodėl jis man nepasakė, kad dalį rankraščių perdavė į Viekšnius. Tada jų likimas būtų buvęs visai kitas. Juk turiu gi kitus Vadovo rankraščius. Išlaikiau. Tiesa, jie ne bibliografiniai, bet mūsų istorijai irgi įdomūs.

1957.I.20

Per daug jau rengiamasi vasario 16 d. Kalba daugiausia tie, kurie nori sulaukti kokių nors provokacinių

kvaišokimų. Ir tai eina iš Vilniaus. Kaunas vilniečiams yra rakštis.

1957 II 8

Jugoslavijos politika sarotiška. Jie visiems nori būti geri. A. Bimba „Laisvės" Nr. 249 gruodžio 22 d. gan samoningai apibūdina:

„Kaip nekalbėsime, bet Jugoslavijos prezidentui Tito ragai auginami iš abiejų pusių. Prieš jį klupčiojo ir Sovietų vadai ir mūsų prezidentas su savo sekretoriumi. Sakoma, jis jau pakviestas aplankyti Eisenhowerį ir Dullesą.

„Toks žmogaus liaupsinimas, toks žmogui pataikavimas, toks bile žmogaus ant rankų nešiojimas sugadina ir patį žmogų, ir niekam iš to gera nebūna.

„Nejaugi žmonės ir šalys nieko nėra išmokę iš panašių prajovų praeityje?"

1957 II 12

Vis dėlto menko gudrumo kai kurie, - nežinau nei kaip juos pavadinti. Gatvendę į vasario 16 d. Tonytum, Kaunas nevers ne tik Smetonų, bet iš Vorošilovą, pakeis visą santvarką.

šlykštu klausyti tuos bleviegojimus. Kai kam reikia didinti etatus.

Žinoma, daugiausia nepatinkina studentai. Tačiau, jei kas įvyktų, tai kalti būtų ne studentai, o profesūra, kuri nemokėjo studentus išauklėti. Aut taip pasakė dėstytojus sukvietęs Medicinos instituto dekanas Janušikevičius.

II 13

„Laisvė" nusiskundžia dideliais muitais. D. J. rašo iš Worcester, Mass. (Sausio 9 d. Nr. 6). Jis pasiuntė kaklaraištį, šilkinę skarytę ir trijų metų mergaitei pirštinaites. Ki daiktus sumokėjo daugiau trijų dolerių.

„Siunčiau per paštą, užmokėdamas virš du dolerius už persiuntimą. Ten gavo gerai, gruodžio 22 d., tik turėjo sumokėti muito 25 rublius, kas reiškia $ 6.25, tai yra du syk daugiau negu daiktai verti".

1957 II 16

Kai iš ryto ėjau į darbą, tai prie milicijos 3-jo skyriaus mačiau gražų parengimą. Sėdėjo stypino tris dvi savo „greitosios pagalbos" mašinėles. Dar prividėjo kalėjimo 3 ar 4 kalinvežius perverti autobusai. Be to, pridėta dar paprastų

sunkvežimių. Buvo apie 12 mašinų. Rengtasi. Bet apsirykė. Daugiausia galėjo paveikti kai vienas automobilis Parodos gatvėje nulaužė elektros stulpą ir bent keliuose kvartaluose užgeso elektra.

Kauniečiai parodė šaltumą, nepasidavė provokacijai. O kiek buvo sutraukta visokių specialistų, jei kas įvyktų.

1957. III 10

„Laisvės" sausio 22 d. Nr. 15 rašo apie meno parodą, kurioje dalyvauja ir lietuviai dailininkai. „Nors lietuvių dailininkų nėra tapybos skyriuje, grafikos skyriuje iš keturių duotų prizų du laimėjo lietuviai — V. K. Jonynas ir Romas Viesulas. Abu jau ir taip gerai žinomi meno pasaulyje". Jau ne taip dar seniai toji pati „Laisvė" Jonyno nupagyrė. Ši paroda vyko Audubon meno parodoje.

„Tuo tarpu Hammer galerijoje vykstanti kito lietuvio dailininko, Vytauto Kasiulio, meno paroda susilaukė spaudoje gero atgarsio, nors ne labai entuziastiško. Kritikai sakė, kad jis yra gero skonio ir lengvos turtingos vaizduotės kūrėjas, bet įspūdis gan paviršutiniškas, neliekantis atmintyje".

Iš New Yorko rašo Rep.:

„Mūsų vaduotojai be vado nieko negali daryti. Buvo iš Paryžiaus atvykęs smarkus vyras, koks tai Lanskoronskis, kad sudarytų kolektyvinę vadovybę, bet negalėjo susitarti su kitų srovių vadais ir turėjo nieko nenuveikęs grįžti į Paryžių. Dabar visi iš mūsų juokus krečia, kad vaduotojai yra „kūnas be galvos ir be proto.

„Vlikas, taigi, be galvos pasilieka.

Tuo pačiu klausimu rašo ir R. Mizara („Laisvė" Nr 20, sausio 29 d.):

„Vaduotojai buvo parsikvietę iš Paryžiaus į New Yorką kažkokį pulkininką J. Lanskoronskį, kad jis sudarytų „vykdomąjį komitetą", atseit naują „vaduotojų valdžią".

„Strakaitavo tas vyrukas čia ilgokai ir pagaliau priėjo išvadą: negalima. Ir taip Lanskoronskiui premjeru būti neteko, — grįžo jis atgal, iš kur buvo atkeliavęs, į Paryžių.

„Pasirodo, kad pas „vaduotojus" paviršiuje didelė krizė".

1957. III 20

„Laisvės" vasario 2 d. Nr. 24 rašo:

„Howardas Fastas pareiškė „Times" bendradarbiui, kad jis pasitraukė iš komunistų judėjimo ir savęs jau neskaito komunistu.

„Fastas sakė, kad Chruščiovo kalba jį smarkiai sukrėtė. Jis joje labiausiai pasigedo garantijų, kad tokios klaidos, kokios buvo daromos praeityje, nebus pakartotos. Jis daugiau nebendradarbiaus Amerikos komunistų leidiniuose"